

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

Bakalářská práce

2024

Vojtěch Donát

UNIVERZITA KARLOVA

FAKULTA SOCIÁLNÍCH VĚD

Institut komunikačních studií a žurnalistiky

Katedra žurnalistiky

**Mediální obraz uzavření Opoziční smlouvy ve vybraných
českých médiích**

Bakalářská práce

Autor práce: Vojtěch Donát

Studijní program: Komunikační studia: specializace žurnalistika

Vedoucí práce: PhDr. Petr Just, Ph.D.

Rok obhajoby: 2024

Prohlášení

1. Prohlašuji, že jsem předkládanou práci zpracoval samostatně a použil jen uvedené prameny a literaturu.
2. Prohlašuji, že práce nebyla využita k získání jiného titulu.
3. Souhlasím s tím, aby práce byla zpřístupněna pro studijní a výzkumné účely.
4. Při přípravě této práce autor použil chat.openai.com za účelem kontroly pravopisu u překladů abstraktu a závěru do anglického jazyka. Po použití tohoto nástroje/služby autor obsah podle potřeby zkontroloval a upravil a přebírá plnou odpovědnost za obsah publikace.

V Praze dne 30.4. 2024

Vojtěch Donát

Bibliografický záznam

DONÁT, Vojtěch. *Mediální obraz uzavření Opoziční smlouvy ve vybraných českých médiích*. Praha, 2024. 58 s. Bakalářská práce (Bc). Univerzita Karlova, Fakulta sociálních věd, Institut komunikačních studií a žurnalistiky, Katedra žurnalistiky. Vedoucí bakalářské práce PhDr. Petr Just, PhD.

Rozsah práce: 74 268 znaků včetně mezer

Abstrakt

Tato bakalářská práce se zabývá mediálním obrazem uzavření Smlouvy o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice, která bývá běžně označována jako Opoziční smlouva. Tato Smlouva vznikla po volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Její hlavní myšlenkou bylo, že Občanská demokratická strana umožní České straně sociálně demokratické sestavit menšinovou vládu. První část práce je věnována mediální teorii, problematice masové komunikace a jejímu vlivu na konstrukci reality.

Analytická část práce se věnuje nejprve pozadí přijetí Opoziční smlouvy. Dále zkoumá, jakým způsobem o Opoziční smlouvě informovaly vybrané deníky. Těmito deníky jsou Mladá fronta Dnes, Hospodářské noviny, Právo a Blesk. Daná média byla vybrána na základě různorodosti, co se týče čtenářů, ale i vlastnických struktur. K zodpovězení výzkumných otázek je využito metod kvantitativní obsahové analýzy.

Cílem práce je zachytit atmosféru bezprostředně spjatou s podpisem Opoziční smlouvy, ke kterému došlo 9. července 1998. V rámci obsahové analýzy jsou v práci zachyceny aspekty podpisu Opoziční smlouvy, které byly zdůrazňovány v článcích a jsou tříděny podle zdroje.

Na poznatky získané touto prací lze navázat v pracích budoucích.

Abstract

This bachelor's thesis deals with the media image of the signing of the Agreement on the Creation of a Stable Political Environment in the Czech Republic, commonly referred to as the Opposition Agreement. This agreement arose after the elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic. Its main idea was that the Civic Democratic Party would enable the Czech Social Democratic Party to form a minority government. The first part of the thesis is dedicated to media theory, the issues of mass communication, and its influence on reality construction.

The analytical part of the thesis first addresses the background of the adoption of the Opposition Agreement. It then examines how selected newspapers reported on the Opposition Agreement. These newspapers include Mladá fronta Dnes, Hospodářské noviny, Právo, and Blesk. These media outlets were chosen for their diversity in terms of readership and ownership structures. Quantitative content analysis methods are used to answer the research questions.

The aim of the thesis is to capture the atmosphere directly associated with the signing

of the Opposition Agreement, which took place on July 9, 1998. Within the content analysis, the thesis captures aspects of the signing of the Opposition Agreement emphasized in the articles and categorizes them by source.

The findings obtained from this work can be built upon in future studies.

Klíčová slova

Opoziční smlouva, ČSSD, ODS, Klaus, Zeman

Keywords

Opposition Agreement, ČSSD, ODS, Klaus, Zeman

Title

Media Image of the so-called Opposition Agreement In Czech Media

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval vedoucímu práce PhDr. Petru Justovi, Ph.D. za součinnost a dohled při tvorbě této práce.

Obsah

Úvod	8
1. Mediální teorie.....	10
1.1 Mediální a masová komunikace	10
1.2 Mediální konstrukce reality	12
1.3 Mediace	13
1.4 Agenda-setting.....	14
1.5 Gatekeeper	15
2. Kontext přijetí Opoziční smlouvy	17
2.1 Předčasné volby 1998.....	17
2.2 Předvolební kampaň	17
2.3 Výsledky voleb.....	18
2.4 Obsah Opoziční smlouvy	19
3. Metodologie.....	22
3.1 Časové období	22
3.2 Výzkumné otázky a hypotézy	22
3.3 Pravděpodobná koalice.....	24
3.4 Obraz podepsání Opoziční smlouvy.....	25
4. Analýza.....	26
4.1 Pravděpodobné vládní uskupení.....	26
4.2 Četnost článků o Opoziční smlouvě	29
4.3 Důležitost tématu.....	30
4.4 Pozitivní aspekty Opoziční smlouvy	33
4.5 Neutrální aspekty Opoziční smlouvy	36
4.6 Negativní aspekty Opoziční smlouvy.....	39

4.7 Ověření hypotéz souvisejících s aspekty Opoziční smlouvy.....	43
4.8 Personalizace Opoziční smlouvy.....	43
Závěr.....	47
Summary.....	50
Použitá literatura.....	53
Seznam tabulek a grafů.....	57
Seznam příloh.....	58

Úvod

Ve své bakalářské práci se budu zabývat mediálním obrazem uzavření Smlouvy o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice, která bývá běžně označována jako Opoziční smlouva (dále jen „Opoziční smlouva“, či „Smlouva“). Tato Smlouva vznikla po volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Její hlavní myšlenkou bylo, že Občanská demokratická strana umožní České straně sociálně demokratické sestavit menšinovou vládu výměnou za vedoucí místa v obou komorách Parlamentu ČR, ale i v jiných kontrolních orgánech (Tabery, 2006, s. 37). Její obraz budu zkoumat v rámci vybraných českých tištěných médií, konkrétně se jedná o deníky Mladá fronta Dnes, Hospodářské noviny, Blesk a Právo. Výběr deníků je podmíněn diverzifikací, co se týče vlastnictví a zaměření jednotlivých médií.

Prekvapivý podpis této dohody mezi představiteli České strany sociálně demokratické a Občanské demokratické strany byl jednou z nejkontroverznějších událostí na české politické scéně nejen 90. let, ale v celkové existenci samostatné České republiky (Kopeček, 2015, s. 12). To, že se tato dohoda stala předmětem diskuze, na který mnozí odborníci či novináři odkazují dodnes, je významně spojeno se skutečností, že hlavními signatáři Opoziční smlouvy se stali dva pravděpodobně nejvýznamnější političtí aktéři porevoluční doby, tedy Václav Klaus a Miloš Zeman. Ti jsou dodnes jedinými osobnostmi, které během své kariéry zastávaly roli předsedy vlády, předsedy Poslanecké sněmovny a prezidenta republiky.

V první části se budu zabývat mediální teorií. Představím problematiku masové komunikace a mediální konstrukce reality, abych tak nastínil, jakou funkci mají média ve společnosti a jak ovlivňují vnímání reality mezi recipienty.

Další část věnuji tématu Opoziční smlouvy jako takové. Za pomoci literatury představím její politický i společenský význam a přiblížím pozadí jejího vzniku a důvody, proč bývá označována za určitý předěl v polistopadové politice (Kopeček, 2015, s. 291). Nastíním důvody, které z Opoziční smlouvy dělají možná nejkontroverznější událost českého polistopadového dění, jak jsem zmínil výše.

V analytické části pak budu zkoumat obsah vybraných českých deníků a jejich informování ohledně Opoziční smlouvy a jejích hlavních představitelů, tedy ODS, ČSSD a jejich předsedů Václava Klause, respektive Miloše Zemana. Období, které budu analyzovat, bude počínat dnem ukončení voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR,

tj. 20. června 1998. Posledním dnem, který bude spadat do mého výzkumu, bude den následující po dni, kdy nová menšinová vláda Miloše Zemana získala důvěru Poslanecké sněmovny, tj. 20. srpna 1998. Datum samotného podpisu připadá na 9. červenec 1998.

Cílem práce je co nejpřesněji popsat obraz uzavření Opoziční smlouvy napříč českými médii a nabídnout tak pohled na atmosféru kolem jejího přijetí a její odraz ve společnosti, jelikož obsah médií představuje „relativně spolehlivou výpověď o kultuře a společnosti, ve které je daný obsah produkován“ (McQuail, 2007, s. 268).

1. Mediální teorie

1.1 Mediální a masová komunikace

V první řadě je třeba definovat pojem komunikace. Jedná se o pojem, na kterém neexistuje všeobecná shoda, nicméně za nejpřesnější je považována Gerbnerova (1967) definice, tedy „sociální interakce prostřednictvím sdělení.“ Podstatou sociální komunikace je nejčastěji rozuměno úspěšné přenesení sdělení od podavatele k příjemci (Jirák & Köpplová, 2015, s. 22).

Dominantní pohled na proces komunikace představuje tzv. přenosový model komunikace. Tento model klade důraz na skutečnost, že komunikace v sobě napříč historií obsahovala pragmatický prvek zdárného doručení určité informace od jejího původce až k adresátovi (Jirák & Köpplová, 2015, s. 23). Model byl dobře popsán Haroldem Lasswellem (1948), který říká, že studium masové komunikace musí definovat komunikační kanál, osobu původce komunikace a účinek komunikace (McQuail, 2007, s. 72). Lasswell pracuje se striktně lineárním vnímáním komunikace, kdy původce sdělení nese iniciativu, zatímco příjemcova role je omezena na pouhou reakci na informaci (Jirák & Köpplová, 2015, s. 23). Lasswell (1948, s. 46) představil model o pěti krocích, kterými jsou: 1) někdo, 2) něco říká, 3) někomu, 4) nějakým kanálem, 5) a s nějakým účinkem.

Představený model sice dobře popisuje mechanismus komunikace, nicméně jeho slabina spočívá v tom, že v rámci komunikace masové jen těžko lze určit, kdo je skutečným původcem sdělení. Zda je tímto jednotlivec, médium jako celek, či vlastník média. Tyto slabiny se následně snažili vědci překonat. Westley a MacLean (1955, s. 5) již počítali s rolí komunikátora, který působí mezi společností a publikem. Tento komunikátor umožňuje komunikaci mezi jednotlivými aktéry, která by jinak možná nebyla. Lasswellův model byl významně upraven Georgem Gerbnerem (1956), který jej rozšířil z pěti prvků na prvků deset následujícím způsobem: 1) někdo, 2) vnímá nějakou událost, 3) a reaguje na ni, 4) v nějaké situaci, 5) pomocí nějakých prostředků, 6) aby nabídl materiály, 7) v nějaké podobě, 8) a v nějakém kontextu, 9) a s nějakým obsahem, 10) a s nějakými důsledky. Zdůraznil tak význam komunikační situace a výrazových prostředků (Gerbner, 1956, s. 173). Kraus (2008, s. 18–19) poukazuje na význam zpětné vazby, která vytváří z komunikace určitý kruh. Tato „Cirkularita komunikačních vzorců“ nás přivádí k Thomasovu teorému. Ten říká, že skutečnosti, které lidé definují jako reálné, jsou reálné ve svých důsledcích (Thomas in Kraus, 2008, s. 19).

Vedle přenosového modelu popisuje Kraus (2008, s. 21) též tzv. konstitutivní model komunikace. Tento přístup akcentuje vzájemnou provázanost účastníků komunikace a předmětu komunikace. Komunikace v rámci tohoto modelu již není striktně lineární, ale pracuje s možnými různými interpretacemi a přisuzuje tak významnější roli osobě příjemce, který sdělení dekóduje podle různých kontextů (McQuail, 2007, s. 76). Interpretace se zpravidla lehce odlišuje od záměru odesílatele. Příjemce obvykle dekóduje sdělení na základě vlastní zkušenosti, záměru a prostředí (Kraus, 2008, s. 21).

Masovou komunikaci definuje Janowitz (1968) jako „komunikaci, která zahrnuje instituce a postupy, jimiž specializované skupiny využívají technické prostředky (tisk, rozhlas, filmy apod.) pro šíření symbolického obsahu směrem k rozsáhlému, nesourodému a široce rozptýlenému publiku“ (McQuail, 2007, s. 31). Kunczik (1994, s. 16) zdůrazňuje nesymetrické postavení účastníků jako jeden z hlavních rozdílů mezi masovou a interpersonální komunikací.

Taktéž je potřeba definovat pojem masové médium. Zjednodušeně se masovým médiem rozumí takové médium, které je dostupné mase. Masu lze chápat jako „velké, početně nedefinovatelné množství lidí, kteří jsou rozptýleni v prostoru a neexistují mezi nimi fyzické ani sociální vazby“ (Reifová a kol., 2004, s. 128). Mezi taková média se tradičně řadí periodický tisk, dále rozhlasové a televizní vysílání. V dnešní době bychom mezi masová média zařadili i veřejně dostupná sdělení na internetu (Jirák & Köpplová, 2015, s. 18). Nelze vnímat masová média jako organizace s vlastní vůlí, ale jako vlivné jednotlivce, kteří jednají se sociálními důsledky (Kunczik, 1995, s. 17).

Masová média tedy lze chápat jako nástroje, které umožňují masovou komunikaci. Je třeba podotknout, že tyto nástroje mohou sloužit i k jiným účelům a jiným typům vztahů. Základní podoby nástrojů masové komunikace jsou totiž stejné jako nástroje lokálních novin a rádií. V době stírání hranic mezi sítěmi sloužícími veřejným a soukromým účelům je významná skutečnost, že média, která přenášejí veřejná sdělení početnému publiku, mohou přenášet i sdělení velmi osobní, např. výzvy k dobročinnosti, inzeráty atd. (McQuail, 2007, s. 31).

Za mediální komunikaci budeme považovat jakoukoli komunikaci, na jejíž realizaci se podílejí tištěná, síťová či vysílací média. Ačkoli Jirák a Köpplová (2015) řadí počátek masové komunikace buď na počátek 19. století, nebo na počátek století 20.¹, samotný termín

¹ Počátkem je buď příchod novin pro obyčejné lidi, nebo objevení a rozšíření filmu.

se poprvé objevil koncem třicátých let (McQuail, 2007, s. 59). Chápeme jej jako mediální komunikaci, která vzniká za použití masových médiích (jak jsme je definovali výše) s přihlédnutím k dobovém kontextu. Pro (post)industriální společnosti jsou těmito médii noviny, časopisy, rozhlas a televize, jelikož se jedná o média, kterou v sobě nesou určitý žurnalistický znak² (Jiráček & Köpplová, 2015).

Pro pochopení problematiky masových médií je třeba definovat jejich význam ve společnosti. Jiráček a Köpplová (2015) podotýkají, že tento druh médií je silně spjat s procesy modernizace společnosti. Masová média mají zároveň ve společnosti stále větší význam. Lze je chápat ve smyslu určitého zdroje moci, jelikož představují pramen životně důležitých informací pro fungování většiny společenských institucí. Jelikož tato média přispívají ke konstruování reality, jsou pro veřejně známé osoby klíčovým nástrojem, jak udržovat své postavení a zastávají i roli jakéhosi nosiče hodnot a sociálních norem (McQuail, 2007, s. 21). McNair (2004, s. 40) dodává, že lidé věří tomu, co si myslí, že je pravdivé a žurnalistika definuje „obzor společensko-politického chápání.“

1.2 Mediální konstrukce reality

Média jsou klíčovým nástrojem k formování toho, co se nazývá sociální realitou. Společnost a média existují v určité vzájemné provázanosti. Média reagují na společenskou poptávku, čímž vzniká interakce (McQuail, 2007, s. 86). Sociální realita je realitou sociálně konstruovanou. Jedinci se rodí do reality už hotové, ale svým vědomým chováním, které je ovlivněno sociálními normami, ji ovlivňují. „Sociální realita je tedy výsledkem vzájemného působení objektivních faktorů i subjektivních motorů jednání aktérů, a to ji odlišuje od reality přírodní“ (Sedláková, 2014, s. 39). Takové přemýšlení o realitě souvisí s prací sociologů Bergera a Luckmanna (1999) kteří tvrdí, že realita je konstruována neustálými procesy externalizace, objektivizace a následné internalizace a vztah člověka se sociálním světem je dialektický a navzájem provázaný. V rámci mediální problematiky lze tuto myšlenku využít tak, že média svou externalizací ovlivňují sociální realitu a jejich obsah tak má zásadní vliv na vnímání světa, jelikož se při procesu socializace stává určité vědění objektivní pravdou a v procesu internalizace tak konstruuje subjektivní realitu.

Mediální obsahy lze tedy připodobnit k vědění, jež konstruuje sociální realitu. Právě toto vědění je tvůrcem dynamiky chování. „Definuje a vytváří role, jež mají být hrány

² Např. zpravodajství, komentář

v kontextu daných institucí, čímž předurčuje veškeré chování. Toto vědění je objektivováno jako soubor platných pravd o realitě a vybočení z něj je označeno za morální prohřešek, či mentální chorobu, jelikož se jeví jako odklon od reality. „Právě tímto způsobem se určitý sociální svět stává světem daným“ (Berger, Luckmann 1999, s. 68). Platí, že „představy občanů o realitě jsou rozhodujícím způsobem určovány selektivními kritérii jedné jediné profesní skupiny, totiž žurnalistiky“ (Kunczik 1995, s. 125).

Jak tvrdí McQuail (2007, s. 87), „mediální instituce se v zásadě věnují produkci a distribuci vědění v nejširším významu slova.“ Tato skutečnost zvyšuje význam zkušeností jednotlivců se sociálním světem a motivy mediálního obsahu se stávají nástrojem, který pro jednotlivce představuje uvědomění si společenské identity, společné historie a společné plynutí času (tamtéž). Způsob, jakým mají média vystavěnou svou produkci a jaké motivy a obsah zdůrazňují, silně ovlivňuje směřování vývoje společnosti (Jiráček & Köpplová, 2015, s. 319). Celkově vzato lze tvrdit, že média zprostředkovávají kontakt se společenskou realitou (McQuail, 2007, s. 88).

1.3 Mediace

Pro porozumění funkce masových médií je klíčové porozumět termínu mediace, které lze chápat jako zprostředkování zahrnující hned několik různých procesů. V jedné rovině se jedná o informování o událostech a okolnostech, které nemůžeme pozorovat osobně. Další rovinou je úsilí veřejně činných osob kontaktovat nás ke svému vlastnímu prospěchu. V poslední řadě je součástí mediace také vytváření představ o skupinách, ke kterým nepatříme (McQuail, 2007, s. 88). Podle Jiráčka a Köpplové (2007, s. 42) je proces mediace jednou z hlavních funkcí masových médií a dodávají, že tato média v tomto procesu vstupují do společenské komunikace a ovlivňují tak společenské vztahy.

Funkcionalistický přístup ke vztahu médií a společnosti, jehož definováním se začal zabývat Harold Lasswell (1948) se zaměřuje na potřeby jednotlivce i společnosti jako takové. Lasswell definoval tři základní funkce. Zaprvé je to „informování o prostředí“, tedy poskytování informací o událostech, ale i o uspořádání společenských vztahů. Zadruhé se jedná o „vytváření shody na reakcích na okolí“, což můžeme chápat jako komentování významu událostí a nastolování společenských priorit. Další funkcí je „mezigenerační přenos“ převládajících kulturních vzorců (Lasswell in Wright, 1960, s. 608). Wright (1960, s. 690) přidává čtvrtou funkci, kterou je „zábava“. Poslední funkcí, kterou lze zmínit, je „získávání“, tedy agitování pro společensky významné cíle, které jsou např. ze sféry politiky,

ekonomiky atd. Je potřeba si uvědomit, že důraz je zde kladen na to, co se zprostředkovává, nikoli na zprostředkovatele samého. V procesu mediace je ovšem klíčová aktivní interpretativní činnost (Jiráček & Köpplová, 2015, s. 83).

Pro lepší porozumění konceptu mediace používá McQuail (2007, s. 89) několika obrazných pojmenování. Tato pojmenování dobře ilustrují všechny roviny, které se za termínem mediace skrývají. V první řadě se jedná o „okno“, jímž lze vidět události a zkušenosti a které nám rozšiřuje rozhled a umožňuje na vlastní oči vidět, co se děje. Dále se jedná o „zrcadlo“ událostí ve společnosti. V další rovině jde o filtr, který vyzdvihává některé jevy a jiné upozaduje. Další metaforou je „ukazatel“, který naznačuje, kudy se má jít. Dále jde „platformu“ k předložení informací. V poslední řadě se jedná o jakési „plátno“, které může zkreslit realitu.

McQuail (2007, s. 89) dále upozorňuje na skutečnost, že dosavadní modely neberou v úvahu změnu interaktivní možnosti novějších médií. Jiráček a Köpplová (2015, s. 84) dále zdůrazňují rostoucí vliv masových médií a zmiňují skutečnost, že někteří autoři uvažují o tzv. medializaci jako o jednom ze základních rysů moderní společnosti vedle industrializace, byrokratizace atd.

1.4 Agenda-setting

Pro pochopení významu mediálního obsahu je nutné seznámit se s konceptem agenda-settingu, česky nazývaného jako nastolování témat. Obecně se jedná o „model procesu prosazování určitých témat do veřejného diskurzu a současné vylučování určitých témat z tohoto diskurzu“ (Reifová a kol., 2004, s. 16). Tento termín poprvé představili McCombs a Shaw (1972), když zkoumali postoje nerozhodnutých voličů v amerických prezidentských volbách v roce 1968. Ti tvrdí, že při výběru a zobrazování zpráv hrají důležitou roli redaktoři, kteří tím spoluvytvářejí politickou realitu. Roli v tomto případě hraje nejen obsah samotného sdělení, ale i důraz, který je na sdělení kladen, případně čas, který je mu věnován (McCombs, Shaw, 1972, s. 176). Média mají tendenci některá sdělení zdůrazňovat a některá na druhou stranu upozadovat. Některá sdělení tak začnou spíše naplňovat dlouhodobý účinek a stanou se společenskými tématy (Trampota, 2006, s. 112–113).

Koncept agenda-settingu naznačuje, že masová média mají schopnost určovat, která témata budou vnímána jako důležitá. Zároveň předpokládá, že témata, která jsou zdůrazňována v mediálním obsahu, budou více rezonovat i mezi recipienty. Média tedy mají moc určovat selektivní chování publika (Kunczik, 1995, s. 199).

McCombs a Gilbert (1986) popsali způsoby, jak efektivně nastolovat témata. V první řadě je to kvantita zpráv. Témata, o kterých se informuje častěji, se stávají významnějšími. Za druhé je to redakční členění specifické pro dané médium, tedy např. titulky, obrazové materiály, způsob lámání atd. Dalším faktorem je míra konfliktu, kterou zpravodajská informace představuje. V poslední řadě se jedná o působení v čase. Tento faktor se liší u různých druhů média (Kunczik, 1995, s. 199). Je také potřeba zdůraznit, že „čím menší je prvotní zkušenost recipienta, tím větší je potenciál vlivu média“ (tamtéž). Ve společnostech, kde není zakořeněná tradice svobodných médií, může vliv médií nabývat větší síly než ve společnostech s tradicí svobodných médií.

Trenaman a McQuail (1961) podotýkají, že „lidé přemýšlejí o tom, co je jim řečeno, ale na žádné úrovni si nemyslí to, co je jim řečeno“ (McQuail, 2007, s. 388). McQuail (2007, s. 388) dále připouští, že míry důležitosti, které tématům přisuzují média a veřejnost s politiky, jsou ve vzájemné provázanosti, což zakládá hypotézu o agenda-settingu. Podotýká ovšem, že tato skutečnost nedostačuje k prokázání kauzální spojitosti mezi mediálními tématy a tématy veřejnosti. K tomu by podle něj byl zapotřebí komplexní výzkum, který by se týkal stranických programů, změny názorů recipientů, způsobu používání médií mezi recipienty atd. Tato data jsou přitom k dispozici málokdy.

1.5 Gatekeeper

Ačkoli se tvůrci mediálních obsahů snaží vyhovět ideálům objektivity, je to nakonec jejich subjektivní rozhodování, které má na konečnou podobu obsahu vliv. Pro popis takovéto pozice se vžil termín „gatekeeper“³, který poprvé použil Kurt Lewin (1947). Gatekeeperi jsou v podstatě „držitelé pozic v rámci mediálních organizací, kteří rozhodují o výběru témat a událostí, které budou zpracovány na mediální obsahy“ (Reifová a kol., 2004, s. 70). Při sledování výroby zpráv je tak potřeba věnovat pozornost i procesům, které vedou konkrétní lidi ke konkrétním výstupům (Trampota, 2006, s. 39).

Proces „gatekeepingu“ rozpracoval americký sociolog David M. White v roce 1950. Ten ve svém výzkumu sledoval proces vybírání přejatých agenturních zpráv v jednom regionálním deníku. Soustředil se přitom na člověka zodpovědného za výběr, kterého pojmenoval Mr. Gates. Tento člověk měl za úkol si poznamenávat důvody, které ho vedly k tomu, že určité zprávy nezařadil do tisku. Důvody byly v obecné rovině dvojího rázu. V první řadě došlo k odmítání kvůli tomu, že obsah „nestál za zveřejnění.“ Za druhé šlo o

³ Gate = brána, to keep = hlídat

vyřazování různých zpráv informujících o tomtéž. Výzkum ukázal, že Mr. Gates má pouze omezený prostor pro vybrané články a při rozhodování se řídí často silně subjektivními postupy, kdy například vyřadil článek kvůli tomu, že byl „moc rudý“, nebo systematicky upozadoval články, které obsahovaly větší množství statistických údajů (White, 1950, s. 383–387).

Téma gatekeepingu bylo nejpodrobněji rozpracováno Pamelou Shoemakerovou, která poukazuje na to, že při zkoumání problematiky gatekeeperů je nutné brát v potaz normy a limity, které jsou nastaveny organizacemi, které gatekeepery zaměstnávají. Tyto procesy zaručují předvídatelnost mediální obsahu a brání jejímu narušování (Shoemakerová & Reese, 1996, s. 101).

O gatekeepingu je možné mluvit u jakéhokoli aktéra komunikace, jelikož součástí komunikace je stálý proces výběru toho, co sdělit, popřípadě nesdělit. U zpravodajství je tak gatekeeping každé přetváření událostí ve zprávu. „Gatekeeping začíná v momentě, kdy se komunikační pracovník poprvé dozví o aktuálním, či potenciálním sdělení, a končí v bodě, kdy je podmnožina těchto sdělení přenesena k příjemci. Brána je rozhodovací bod jak při cestě dovnitř, tak při cestě ven“ (Shoemakerová in Trampota, 2006, s. 41).

2. Kontext přijetí Opoziční smlouvy

2.1 Předčasné volby 1998

Po volbách do Poslanecké sněmovny v roce 1996 byla sestavena menšinová vláda složená z ODS, KDU-ČSL a ODA pod vedením Václava Klause. „Během roku 1997 začaly narůstat ekonomické problémy a vládní strany nacházely na způsob jejich řešení jen těžko společný názor“ (Řeháková, 1999, s. 311). Vláda představila řadu úsporných opatření, která měla za cíl snížit státní výdaje, což mělo značné sociální dopady. Důvěra ve vládu Václava Klause kvůli tomu zažívala rapidní pokles. Ten byl doprovázen silící debatou okolo problémů souvisejících s privatizací a neefektivního státního aparátu (Kopeček, 2015, s. 25).

Kromě výše zmíněného sílily i neshody mezi koaličními partnery. Zejména KDU-ČSL cítila, že by bylo možné využít posilující preference a odstavit Václava Klause od moci. Napětí bylo i ve vedení samotné ODS, kdy se začalo spekulovat o výměně Klause na pozici předsedy strany. Navíc vyšlo napovrch, že strana se snažila falešnými jmény zakrýt sponzorské dary od podnikatele Milana Šrejbera. Situace vyústila až do momentu, kdy se Jan Ruml a Ivan Pilip, dva politici z ODS, rozhodli vyzvat Klause k rezignaci na post předsedy strany. Klaus v bezvýchodné situaci, kdy vládu opustila strana KDU-ČSL i ODA, rezignoval, čímž vláda skončila (Kopeček, 2015, s. 29–30).

Názorové rozdíly uvnitř ODS zapříčinily vznik nové strany Unie svobody, jejímž předsedou se stal Jan Ruml. Šlo přitom spíše o rozdílné pohledy na obsazení postů ve straně, než na rozdílné ideologické názory (Švanda, 2001, s. 78). Stále více znatelné byly také názorové rozdíly mezi tehdejšími prezidentem Václavem Havlem a Václavem Klausem. Ten ve svém projevu v pražském Rudolfinu nepřímě Klause ostře kritizoval za porevoluční vývoj (Kaiser, 2014, s. 224).

Pod vedením předsedy KDU-ČSL Josefa Luxe vznikla dohoda o vládě s premiérem Josefem Tošovským. Některá křesla přitom obsadily politické strany, ale vliv Tošovského ovlivňovaného Havlem byl značný (Kaiser, 2014, s. 231). Havel doufal, že by tato úřednická vláda mohla odsloužit celé dva roky až do termínu řádných voleb, nicméně členové ČSSD v čele se Zemanem, který viděl možnost stát se premiérem, podmínili vyslovení důvěry pro Tošovského vládu vypsáním předčasných voleb. Ty byly vypsány na 19. a 20. červen 1998 (Kopeček, 2015, s. 34).

2.2 Předvolební kampaň

Kampaň před volbami se nesla ve značně vypjaté atmosféře. ODS vsadila zcela na osobu

Václava Klause, který v tu dobu absolvoval často i kolem deseti mítinků za den (Tabery, 2006, s. 25). Preference ODS začaly v souvislosti s nevyužitým potenciálem Unie svobody a kauzami s financováním v rámci ostatních stran prudce růst. Z průzkumů vyplývalo, že problematika financování stran nebyla důležitým tématem volební kampaně. Celkově vzato žádné téma nebylo v těchto volbách dominantní a strany sázely spíše na obecná hesla, než na konkrétní plány (Hartl & Huk & Haberlová, 1999, s. 9). Klaus na mítincích často opakoval hesla o zemi stojící na rozcestí a ve známost vešly slogany „Kdo si věří, volí Klause“, či „Doleva, nebo s Klausem.“ ODS v tu dobu neměla žádnou jinou výraznější tvář (idnes.cz, 2018).

Ze strany Václava Klause bylo znatelné vymezení vůči ČSSD, která byla favoritem voleb. Začátkem června 1998 například Klaus pronesl na mítinku, že „ČSSD chce jeden den konfiskovat majetky, druhý den slyšíme zrušit nezávislost centrální banky, třetí den čistky ve státních úřadech, čtvrtý den znárodnování“ (Tabery, 2006, s. 25–26). ODS takto varovala proti tzv. socialistickému nebezpečí. Pomyslným vrcholem kampaně byl koncert na Staroměstském náměstí, kdy řada známých umělců vystoupila na Klausovu podporu (Kopeček, 2015, s. 62).

Hlavním cílem ČSSD v čele s Milošem Zemanem bylo vytvořit obraz možnosti lepšího vedení země, než jaký nabídly pravicové vlády (Institut politického marketingu, 2015). Kvůli tomu Zeman objížděl Českou republiku v autobusu Zemák a na setkáních zdůrazňoval bídný stav země. Silně přitom akcentoval nejasnosti ve financování ODS. Pro ČSSD situaci zkomplikovala reportáž České televize, která se týkala Zemanovy schůzky s podnikatelem Janem Vízkiem, a na které mu Vízek nabízel finanční podporu a kompromitující materiály na ODS a ODA. Schůzka sice zahrnala Zemana do úzkých, ten ale nechal stranu hlasovat o svém odvolání a s podporou 90 % svůj post obhájil (Tabery, 2006, s. 26–28).

Nastínění atmosféry předvolební kampaně, kdy ČSSD zakládala strategii na kritice předchozí Klausovy vlády, zatímco ODS vsadila na varování před levicovou vládou a socialistickým nebezpečím, je klíčové pro pochopení překvapivého podepsání Smlouvy mezi těmito dvěma stranami.

2.3 Výsledky voleb

Výsledky voleb byly známy 20. června 1998. Uzavírací pětiprocentní klauzuli překročilo celkem 5 stran. Volby vyhrála ČSSD a získala 74 mandátů. Druhá ODS získala 63 mandátů.

Komunistická strana Čech a Moravy skončila třetí s 24 mandáty. KDU-ČSL a Unie svobody získaly 20, respektive 19 křesel (volby.cz).

Řeháková (1999, s. 312) poukazuje na několik překvapení, které výsledky voleb přinesly. „Za prvé to bylo „zmrtvýchvstání“ ODS, která se z desetiprocentní voličské přízně na počátku roku 1998 dostala na volebních 27,7 %, což znamenalo ztrátu pouhých necelých dvou procent ve srovnání s volbami v roce 1996. Další překvapení přinesl méně než pětiprocentní volební výsledek SPR-RSČ a strany DŽJ, který jim zabránil ve vstupu do Poslanecké sněmovny.“ Tato překvapení měla zásadní vliv na povolební vyjednávání.

Prezident Václav Havel pověřil Miloše Zemana, předsedu vítězné strany, sestavováním vlády. Jako pravděpodobná se jevila varianta o vládě sestavené z ČSSD, KDU-ČSL a Unie svobody. Zeman byl ochoten vzdát se i premiérského křesla. Tato vláda by měla pohodlnou většinu 113 křesel (Kopeček, 2015, s. 71–72). Této variantě byl nakloněn i prezident Havel, nicméně nakonec ztroskotala na neochotě předsedy US Jana Rumla vládnout se sociálními demokraty (Tabery, 2006, s. 35). Kaiser (2014, s. 236) uvádí, že jako prvotní hřích, který vedl k podepsání Opoziční smlouvy se bere věrolomnost. Podotýká ovšem, že kritici opomíjejí skutečnost, že aby vůbec nějaká vláda vznikla, muselo v každém případě dojít k porušení slibů z nějaké strany. Neochotu jít do vlády s ČSSD avizovala Unie svobody již před samotnými volbami. Miloš Zeman ve své biografii (2005) navíc tvrdí, že se odmítal s Unií svobody spojit, protože „kdo zradil jednou, zradí vždycky“. Když tak Jan Ruml odmítl vstoupit s ním do vlády, byl mu upřímně vděčný (s. 171–178).

Debata o dohodě s ČSSD se ve vedení Občanských demokratů objevila už dva dny po volbách. Veřejně ji poprvé připustil Václav Klaus 30. června po jednání s Milošem Zemanem (Kopeček, 2015, s. 75–76). Po odmítnutí koalice Janem Rumlem se 3. července sešli představitelé ODS a ČSSD a začali diskutovat o možné dohodě. Výrazná kritika přicházela zejména z řad představitelů KDU-ČSL, kteří nebyli spokojeni s možnou dohodou dvou největších stran, ale ani s chováním Unie svobody (Kopeček, 2015, s. 76–81). K podepsání Opoziční smlouvy došlo 9. července 1998, čímž došlo k ukončení povolebních vyjednávání.

2.4 Obsah Opoziční smlouvy

Dne 9. července 1998 tedy došlo k podepsání k dokumentu s názvem „Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou.“ V preambuli Smlouvy byl kladen

důraz na tzv. hrozbu politické nestability v České republice. Zároveň se strany zavázaly pokračovat v transformaci, která započala v roce 1989.

Smlouva obsahovala 10 článků, které měly onu stabilitu zajistit. Strany se zavázaly, že umožní vítězi voleb, v tomto případě Zemanově ČSSD, vytvořit vládu svou neúčastí na hlasování o důvěře. ČSSD měla na oplátku umožnit ODS obsadit funkce předsedy obou komor Parlamentu ČR. Článek 5 garantoval ODS možnost obsazovat místa vedoucích kontrolních orgánů Poslanecké sněmovny (Komise pro kontrolu BIS, Komise pro kontrolu vojenského obranného zpravodajství), předsedy rozpočtového výboru Poslanecké sněmovny a prezidenta NKÚ.

Podle článku 6 se „výše jmenované strany zavazují, že v průběhu volebního období Poslanecké sněmovny žádná z nich nevyvolá hlasování o nedůvěře vládě ani nevyužijí ústavních možností vedoucích k rozpuštění Poslanecké sněmovny, a budou-li takové návrhy předloženy jiným politickým subjektem, nepodpoří je hlasováním“ (Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou, 1998). Právě tento článek se stal silně kritizovaným, jelikož každá demokracie je založena na střetu mezi vládou a opozicí (Tabery, 2006, s. 38).

Článek 7 strany zavazoval k „předložení do 12 měsíců od podepsání této dohody návrh takových úprav Ústavy a dalších zákonů, které přesněji vymezí kompetence jednotlivých ústavních orgánů, postupů při jejich ustavení, a v souladu s ústavními principy České republiky posílí význam výsledků soutěže politických stran.“

V článku 8 se strany dohodly na společném projednání otázek zahraniční i vnitrostátní politiky dříve, než se budou otázky diskutovat v Parlamentu. Článek 9 zakazoval stranám uzavírání nových koalic a článek 10 upravoval možnosti odstoupení od Smlouvy.

Za ČSSD Smlouvu podepsali Miloš Zeman, Petra Buzková, Stanislav Gross, Vladislav Schrom, Ivo Svoboda, Zdeněk Škromach, Vladimír Špidla a Zdeněk Vojtř. Za ODS svůj podpis připojili Václav Klaus, Miroslav Beneš, Libuše Benešová, Milan Kondr, Ivan Langer, Miroslav Macek a Vlastimil Tlustý (Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou, 1998).

Signatáři Smlouvy v jejím textu často odkazují na politickou stabilitu, kterou Smlouva přinese. Je to ale právě zavázání se k nevyslovení nedůvěry ze strany ODS, které je netradiční a stalo se terčem kritiky. Fakticky tak došlo během Zemanovy vlády k absenci

silné opozice a deformaci demokratického státu (Hvízd'ala, 2018).

3. Metodologie

3.1 Časové období

Cílem výzkumu je zachytit, jakým způsobem média informovala o přijetí Smlouvy. Období, které budu analyzovat, počíná dnem ukončení voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, tj. 20. června 1998. Posledním dnem, který bude spadat do mého výzkumu, je den následující po dni, kdy nová vláda Miloše Zemana získala důvěru Poslanecké sněmovny, tj. 20. srpna 1998. Datum samotného podpisu připadá na 9. červenec 1998. Důvodem takového vymezení je zachytit atmosféru a odezvu bezprostředně spjatou s podpisem Opoziční smlouvy a vyjednáváním o vládě, nikoli zkoumat mediální obraz dopadů sestavení vlády Miloše Zemana. Takto definované období jsem na základě dalších poznatků rozdělil na dvě konkrétní časová období, jejichž výzkum se liší. Blíže popsána je tato metodologie v kapitolách 3.2 a 3.3.

3.2 Výzkumné otázky a hypotézy

Cílem mé práce je zachytit atmosféru kolem uzavření Opoziční smlouvy. Pro pochopení kontextu se budu věnovat i období mezi ukončením voleb do Poslanecké sněmovny a samotným podpisem.

VO1: Jaká politická uskupení média favorizovala na sestavení vlády po ukončení voleb?

VO2: Jakým způsobem média referovala o Opoziční smlouvě v době kolem jejího podpisu?

H1: V období od 20.6. do 2.7. 1998 není dohoda mezi ODS a ČSSD považována za pravděpodobnou.

Tato hypotéza vychází ze skutečnosti, že představitelé stran dohody se sešli k jednání 3. července (Kopeček, 2015, s. 76–81). Předtím se i vzhledem k vyostřené kampani jejich spolupráce nejevila reálně.

H2: V období od 20.6. do 2.7. 1998 byly za pravděpodobné možnosti považovány sestavení vlády ČSSD, US a KDU-ČSL, nebo ODS, US a KDU-ČSL.

Tato hypotéza vychází z toho, že se nepředpokládala spolupráce ODS a ČSSD. Zároveň nepřicházela v úvahu spolupráce s KSČM. Vzhledem k ideologickému smýšlení předpokládám jako nejpravděpodobnější koalici v čele s ODS.

H3: Silným motivem podpisu Smlouvy je „překvapení.“

Tato hypotéza vychází z předpokladu, že dohoda mezi ODS a ČSSD byla překvapivým

řešením povolebního vyjednávání.

H4: Opoziční smlouva je deníky považována za důležité téma.

Média svůj obsah třídí a určují tak, co je nejdůležitější (Burton & Jiráček, 2001, s. 240). Předpokládám, že informování o podobě české vlády bude přikládána vysoká důležitost napříč deníky.

H5: Informace o Smlouvě jsou silně personalizovány osobami Miloše Zemana a Václava Klause.

Platí, že přítomnost konkrétních lidí usnadňuje tvůrcům obsahu médií podávání zpráv. Personalizace je tak jednou z obecných hodnot tvorby mediálního obsahu (Burton & Jiráček, 2001, s. 245). Předpokládám, že Smlouva bude silně spojována s osobami předsedů obou smluvních stran.

H6: Od KDU-ČSL a Unie svobody je Opoziční smlouva kritizována jako „proti demokracii.“

Očekávám, že od těchto stran se podpis Smlouvy dočká kritiky a zpochybnování její „demokratičnosti.“ Důvodem je spojení dvou stran, které se jeví jako konkurenční.

H7: Nejkritizovanějším článkem Opoziční smlouvy je článek 6.

V článku 6 se strany zavazují k nevyvolání hlasování o nedůvěře. Podle Taberyho (2006, s. 38) se právě tento článek stal terčem největší kritiky.

H8: Autoři článků deníku Právo jsou ke Smlouvě nejméně kritičtí.

Tato hypotéza vychází ze skutečnosti, že deník Právo je zaměřen na levicové voliče. Z tohoto důvodu bude méně kritický k dohodě, která umožnila vznik levicové jednobarevné vlády.

K zodpovězení výše definovaných výzkumných otázek použiji kvantitativní obsahovou analýzu. „Podstata kvantitativního výzkumu spočívá ve zkoumání vztahů mezi proměnnými“ (Hendl & Punc, 2008, s. 12). „Obsahová analýza je kvantitativní výzkumnou metodou pro systematický a intersubjektivně ověřitelný popis komunikačních obsahů, vycházející z vědecky podloženého kladení otázek“ (Scherer in Reifová, 2011, s. 30). Danou metodu jsem zvolil vzhledem k vysokému počtu článků, které budu zkoumat. Zároveň je výhodou této metody vysoký stupeň ověřitelnosti, která vyplývá ze skutečnosti, že metoda podléhá vysoké míře strukturovanosti (Scherer in Reifová, 2011, s. 29). Výsledky se navíc dají dobře interpretovat pomocí grafů a dat (Trampota & Vojtěchovská, 2010, s. 103).

3.3 Praviděpodobná koalice

V první řadě se budu zabývat tím, které řešení povolební situace se jeví jako nejpravděpodobnější bezprostředně po volbách. Toto téma je relevantní pro pochopení atmosféry přijetí Opoziční smlouvy. Pro zkoumání této problematiky jsem si zvolil 4 tištěné deníky, které v roce 1998, tedy v období, kterému se věnuji, patřily mezi nejčtenější v České republice (abccr.cz). Těmito deníky budou Mladá fronta Dnes, Právo, Hospodářské noviny a Blesk. Faktory, které stály za výběrem jsou, kromě čtenosti, ideologické zacílení jednotlivých médií a vlastnické struktury, které se u každého z deníků v té době lišily. Deník Blesk spadl do vlastnictví společnosti Ringier ČR a.s., MF Dnes do skupiny Mafra a.s., deník Právo patřil skupině Borgis a.s. a Hospodářské noviny skupině Economia a.s. (abccr.cz). Texty článků budu zkoumat za pomoci databáze Anopress.

Období, které budu zkoumat, začíná druhým dnem voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, kterým je sobota 20. června 1998. Posledním dnem období je 2. červenec 1998. Poslední den je zvolen takto, jelikož 2. července 1998 došlo k definitivnímu zamítnutí návrhu ČSSD na společnou koalici s Uníí svobody a KDU-ČSL (Kubík & Chundela, 1998, s. 2).

Výběrový soubor představují všechny články, které vyšly ve výše zmíněných denících v definovaném období, a zároveň se zabývají možným uspořádáním budoucí vlády. U článků nebudu určovat žánr, jelikož výzkum se zabývá pouze tím, jaké možnosti řešení povolební situace byly považovány za pravděpodobné. Jedinou proměnnou této fáze výzkumu jsem definoval jako „pravděpodobná koalice.“ U každého článku budu hodnotit jeho vyznění. Klíčové je, jaké uskupení z článku vyplývá jako nejpravděpodobnější. Tato proměnná může nabývat celkem čtyř hodnot:

1. ODS, KDU-ČSL, US
2. ČSSD, KDU-ČSL, US
3. Neutrální
4. ODS, ČSSD

Pod první proměnnou jsem zařadil možnost koalice středopravých stran ODS, KDU-ČSL a Unie svobody. Tato potenciální koalice měla po volbách 102 mandátů v Poslanecké sněmovně. Druhá proměnná představuje spojení ČSSD, KDU-ČSL a Unie svobody. Pod tuto proměnnou spadá, kromě koalice těchto tří stran, i možnost menšinového kabinetu ČSSD a KDU-ČSL s podporou US, respektive menšinového kabinetu pouze ČSSD s podporou zbylých dvou stran. Tyto tři strany získaly dohromady 113 mandátů. Třetí

proměnná reprezentuje články, které vyznívaly neutrálně. Čtvrtá proměnná představuje spojení dvou největších stran, které se nakonec domluvily na podpisu Opoziční smlouvy. Tyto strany měly dohromady 137 poslaneckých křesel.

3.4 Obraz podepsání Opoziční smlouvy

V další části se budu věnovat samotnému obrazu podepsání Opoziční smlouvy. Tento obraz budu opět zkoumat v denících Mladá fronta Dnes, Právo, Hospodářské noviny a Blesk. Jak jsem zmínil výše, k výběru těchto deníků mě vedla jejich vysoká čtenost v roce 1998, a zároveň jejich rozlišnost v rámci čtenářů a vlastnických struktur. Pro analýzu opět využiji databázi Anopress.

Období, kterým se budu zabývat, začíná dnem následujícím po dni podepsání Smlouvy, tedy 10. července 1998. Tento den byl stanoven kvůli tomu, že byl prvním dnem, kdy Opoziční smlouva již byla podepsána a byl znám její obsah. Poslední den období jsem stanovil na 20. srpna 1998, což je den po vyslovení důvěry vládě Miloše Zemana.

Kódovací jednotkou je každý článek, který se zabývá uzavřením Opoziční smlouvy. Vyřazeny jsou ty články, kde je Smlouva zmíněna jen okrajově, popřípadě články, kde je zmíněna jen jako rámeček pro jiné téma⁴.

U článků splňujících výše zmíněné kritérium budu dále zkoumat proměnné definované v kódovací knize následovně.

- 1) Název deníku: a) MF Dnes b) Právo c) HN d) Blesk
- 2) Datum vydání: Datum vydání článku
- 3) Titulek
- 4) Strana: Strana, na které článek vyšel
- 5) Počet slov: Přesný počet slov článku bez titulku a popisků fotografií
- 6) Žánr: a) Zpravodajský b) Publicistický
- 7) Aspekt Opoziční smlouvy a postoj k aspektu (zdroj): a) pozitivní b) neutrální c) negativní – u této proměnné vždy uvedu, jaký aspekt byl v článku zmíněn jako pozitivní, neutrální, či negativní, a kdo byl zdrojem tohoto hodnocení.
- 8) Spojení s osobou: Pokud byla v článku Smlouva spojena s konkrétními lidmi a nikoli jen s ČSSD a ODS, uvedu zde jména osob.

⁴ Zejména během srpna 1998 je Smlouva zmiňována jako rámeček pro aspekty vládního programu menšinového kabinetu ČSSD.

4. Analýza

4.1 Pravděpodobné vládní uskupení

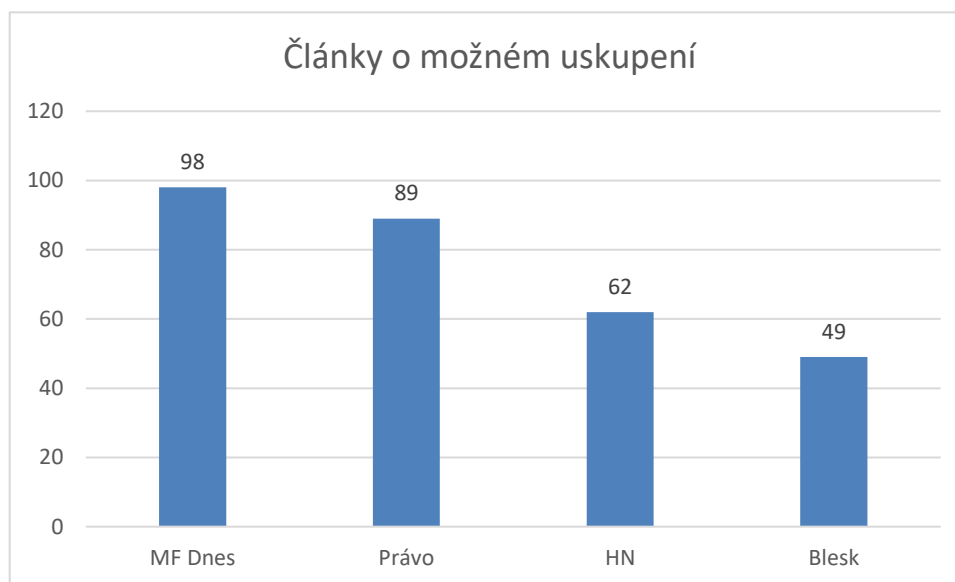
V první části analýzy se budu zabývat odpovědí na VO1, která zní následovně: Jaká politická uskupení média favorizovala na sestavení vlády po ukončení voleb?

Z této výzkumné otázky jsem vyvodil dvě hypotézy, které se budu snažit ověřit. První hypotéza zní: v období od 20.6. do 2.7. 1998 není dohoda mezi ODS a ČSSD považována za pravděpodobnou. Druhá hypotéza zní: v období od 20.6. do 2.7. 1998 byly za pravděpodobné možnosti považovány sestavení vlády ČSSD, US a KDU-ČSL, nebo ODS, US a KDU-ČSL.

K ověření daných hypotéz jsem použil metodologii popsanou v kapitole 3. V daném časovém období jsem pomocí databáze Anopress v příslušných denících našel celkem 298 článků, které se zabývaly možným vládním uskupením.

Graf níže reprezentuje četnost článků, které se zabývaly možným vládním uskupením. Jedná se o články z vybraných deníků vydané v období mezi 20. červnem 1998 a 2. červencem 1998.

Graf 1. Články o možném vládním uskupení

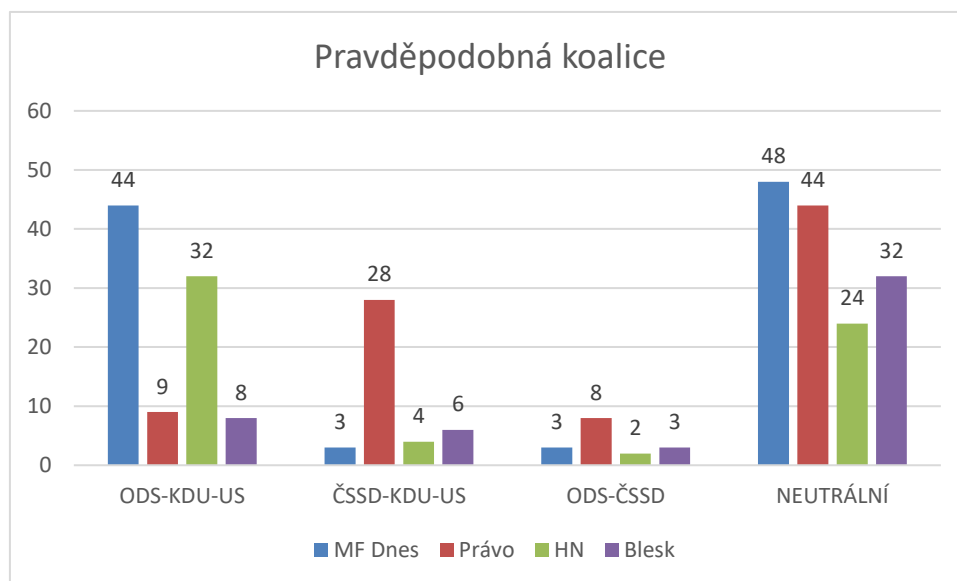

Zdroj: autor

Z grafu 1 vyplývá, že nejvíce (98) článků vyšlo v deníku Mladá fronta Dnes. Na druhém místě je deník právo (89). 62 článků vyšlo v Hospodářských novinách a 49 v deníku Blesk. K nejvyšší četnosti u Mladé fronty přispěl fakt, že se tento deník rozhodl den po skončení

voleb vydat nedělní speciál zaměřený na volby, ačkoli MF Dnes v běžném režimu v neděli nevychází. Četnost u Hospodářských novin je ovlivněná tím, že HN nevychází v sobotu. I tak ale v HN vyšlo více článků na dané téma než v deníku Blesk, který naopak jako jediný vychází i v neděli.

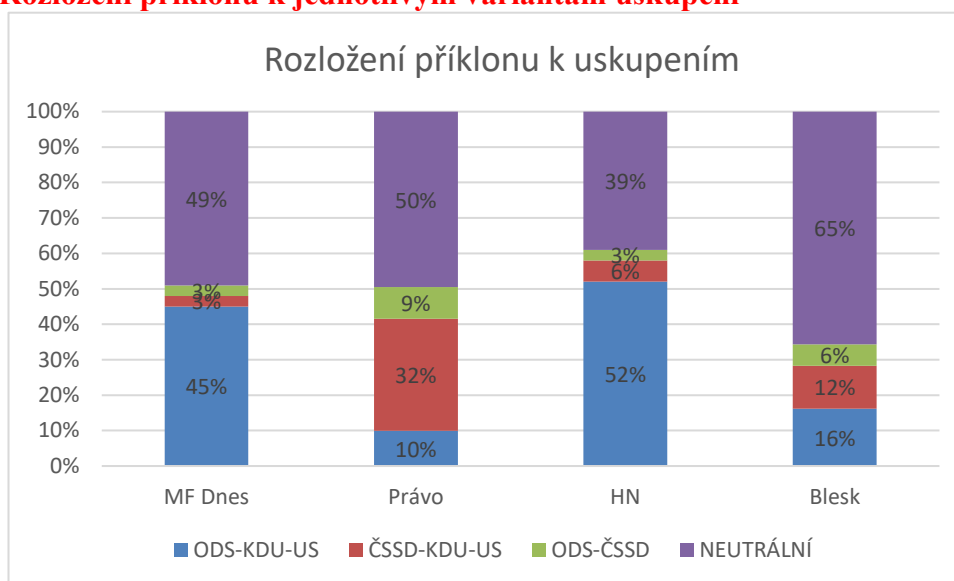
Graf 2. Pravděpodobná koalice podle vyznění článku

Zdroj: autor

Z grafu 2 vyplývá, kolik z článků, které se zabývaly možným vládním uskupením svým vyzněním považovaly za pravděpodobné řešení povolební situace jednotlivé koalice. K možnosti středoprávní koalice Občanských demokratů s KDU-ČSL a Unií svobody se nejvíce článků klonilo v Mladé frontě Dnes a v Hospodářských novinách. Deník Právo naproti tomu favorizoval spíše koalici pod vedením ČSSD. Deník Blesk obsahoval nejmenší množství článků, které se věnovaly možnému uskupení a většina z nich měla neutrální vyznění. Možnost spojení ČSSD s ODS je u většiny deníků v absolutní menšině. Jediné právo připouští možnost jejich spolupráce v 8 člancích.

Graf 3. Rozložení příklonu k jednotlivým variantám uskupení

Zdroj: autor

Graf 3 ilustruje procentuální poměr článků, které favorizovaly jednotlivá uskupení. Nejčastěji zastoupené jsou ve všech denících, kromě HN, články, jejichž vyznění je neutrální. Ze zbylých tří možností považují deníky MF Dnes, HN a Blesk za nejpravděpodobnější koalici ODS, KDU-ČSL a US. Hospodářské noviny a MF Dnes tak činí dokonce v 52 %, respektive 45 % všech článků. Deník Právo na druhou stranu ve 32 % článků poukazuje na pravděpodobné spojení stran ČSSD, KDU-ČSL a US. Blesk považuje obě varianty za podobně pravděpodobné s mírnou preferencí středopravého spojení. Možné spojení ODS a ČSSD je považováno za pravděpodobné v marginálním množství případů. Jedině v deníku Právo se pro toto spojení vyslovuje 9 % článků. Vyšší preference koalic v čele ČSSD u deníku Právo koresponduje s levicovým příklonem tohoto deníku. Za zmínku stojí, že řada článků napříč deníky se zmiňovala o možnosti koalice dvou největších stran ODS a ČSSD. Většinou se tato možnost ovšem objevovala jako pouze teoretická, popřípadě prakticky nemožná. Například v Roman Gallo ji v článku pro MF Dnes označil za model „z říše nereálných snů“ (1998, s. 2). Pokud toto spojení bylo v člancích zmíněno, vždy se navíc jednalo o spojení v rámci koalice, nikoli deklarované opozice.

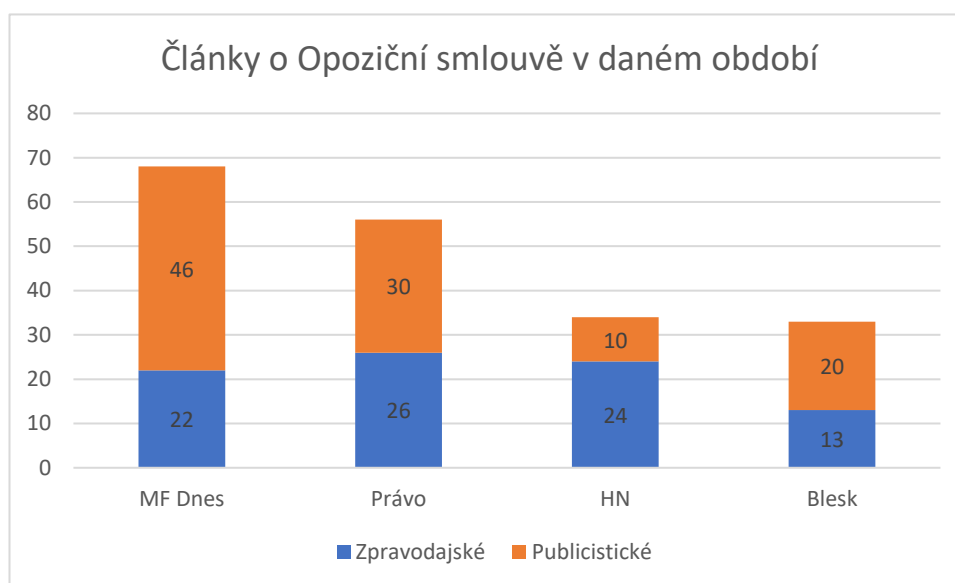
S ohledem na výše přiložená data lze potvrdit hypotézu 1. Spojení ODS a ČSSD v daném období nebylo považované za pravděpodobné. Potvrdit lze i hypotézu 2. Pro spojení ODS, KDU-ČSL a Unie svobody, nebo ČSSD, KDU-ČSL a Unie svobody, ať už ve formě přímé koalice, či menšinové vlády s podporou ostatních se vyslovila většina článků, jejichž

vyznění nebylo neutrální napříč jednotlivými deníky. Většinou deníky považovaly za pravděpodobnou možnost středoprávní vlády. Pouze deník Právo se přikláněl k variantě spojení ČSSD, KDU-ČSL a Unie svobody.

4.2 Četnost článků o Opoziční smlouvě

Hlavní složkou analytické části mé práce je analýza článků, které vyšly v období začínajícím den po dni podepsání Opoziční smlouvy, tedy 10. července 1998. Konec období jsem stanovil na 20. srpna 1998, což je den, kdy menšinová vláda premiéra Miloše Zemana získala důvěru Poslanecké sněmovny. V tomto období jsem našel pomocí databáze Anopress celkem 191 článků, které se zabývaly uzavřením Opoziční smlouvy a Smlouva v nich byla významným tématem. Následující graf ukazuje jejich četnost.

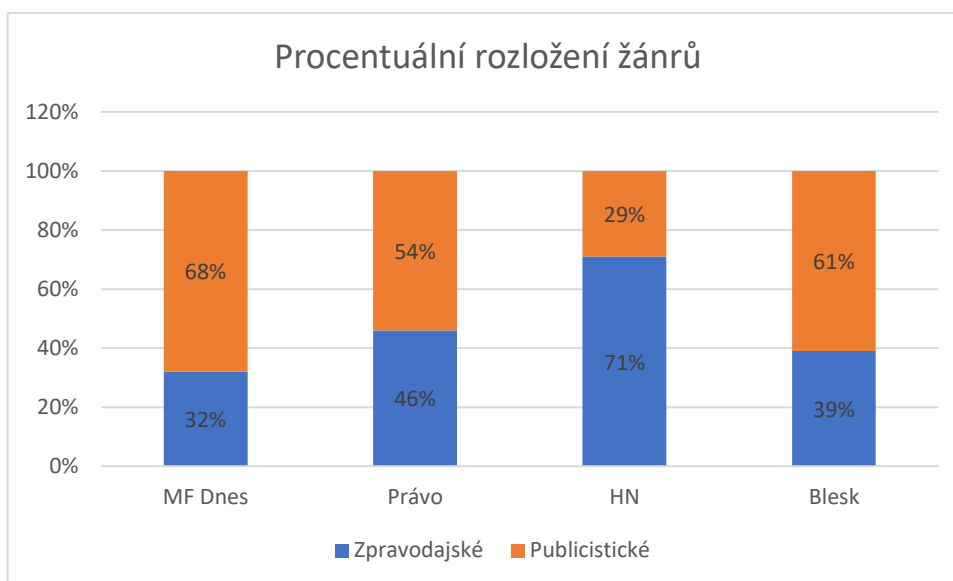
Graf 4. Četnost článků o Opoziční smlouvě ve vybraném období

Zdroj: autor

Jak je patrné z grafu 4, nejvíce článků věnoval tématu deník Mladá fronta Dnes. Celkem zde vyšlo 68 článků. Deník Právo vydal 56 článků. Hospodářské noviny a Blesk vydaly 34, respektive 33 článků.

Graf 5. Procentuální rozložení článků podle žánrů

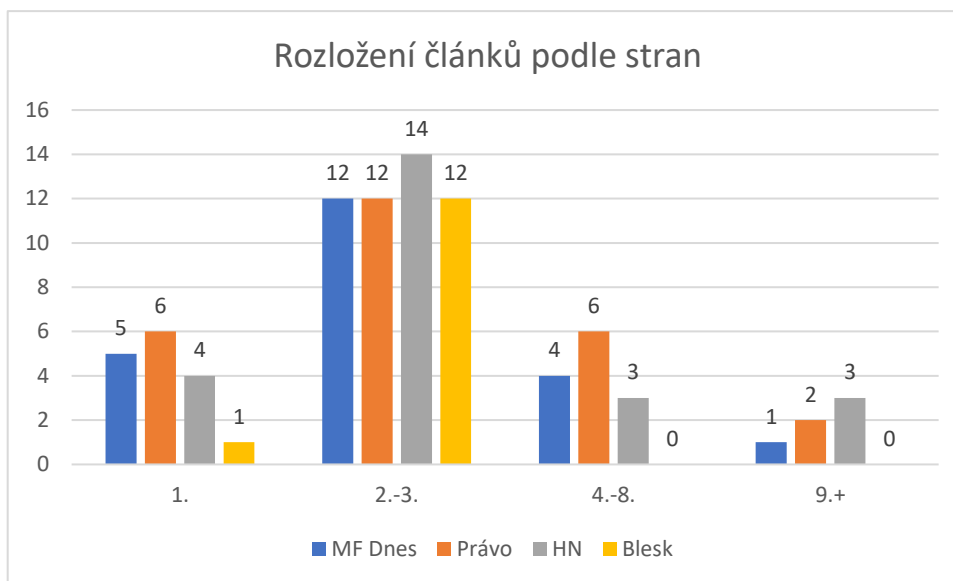
Zdroj: autor

Hospodářské noviny byly jediným deníkem, který vydal více zpravodajských článků než publicistických. Největší podíl publicistických článků se objevil v MF Dnes, celkem 68 %. 60% hranici překročil i deník Blesk a 54 % článků tvořila publicistika v deníku Právo. U Hospodářských novin je nižší podíl publicistiky způsoben zaměřením deníku, který se zabývá zejména ekonomickými tématy a na rozdíl od MF Dnes, či Práva nevydává pravidelné komentáře na politická témata.

4.3 Důležitost tématu

Pro ilustraci důležitosti, kterou média tématu uzavření Opoziční smlouvy přikládala, jsem zkoumal rozložení na stranách a počet slov u jednotlivých článků. Za relevantní pro takové rozdělení jsem považoval pouze články zpravodajského žánru, jelikož články publicistické zpravidla vycházejí v denících na stranách s vyšším číslem v samostatných rubrikách a výsledky by tak byly zkreslené. Rozložení článků dle stran ilustruje graf níže.

Graf 6. Rozložení zpravodajských článků podle stran

Zdroj: autor

Zpravodajské články vycházely nejčastěji na stranách 2 a 3. U deníku Blesk se tak dělo téměř výhradně. Několik článků vyšlo i na titulních stranách deníků, nejvíce u deníku Právo (6). Velmi malé množství článků se objevilo na straně 9 a vyšší.

Průměrná délka článků bez titulku a popisků fotografií činila u deníku MF Dnes 468 slov, u deníku Právo 517 slov, u HN 359 slov a u deníku Blesk 271 slov. Pro určení míry důležitosti v jednotlivých denících vycházím z předpokladu, že důležitější témata jsou řazená na přední strany a je jim věnován větší prostor, co se slov týče. Pro kombinaci obou indikátorů využiji následující bodování.

Strana:

- a) 1. = 4 body
- b) 2.–3. = 3 body
- c) 4.–8. = 2 body
- d) 9+ = 1 bod

Počet slov⁵:

- a) 450+ = 4 body
- b) 359–449 = 3 body
- c) 179–358 = 2 body

⁵ Škála vychází z rozdělení počtu slov v článku podle kvartilů

d) 0–178 = 1 bod

Po využití kombinace dvou indikátorů popsaných výše dojdeme k následujícím výsledkům.

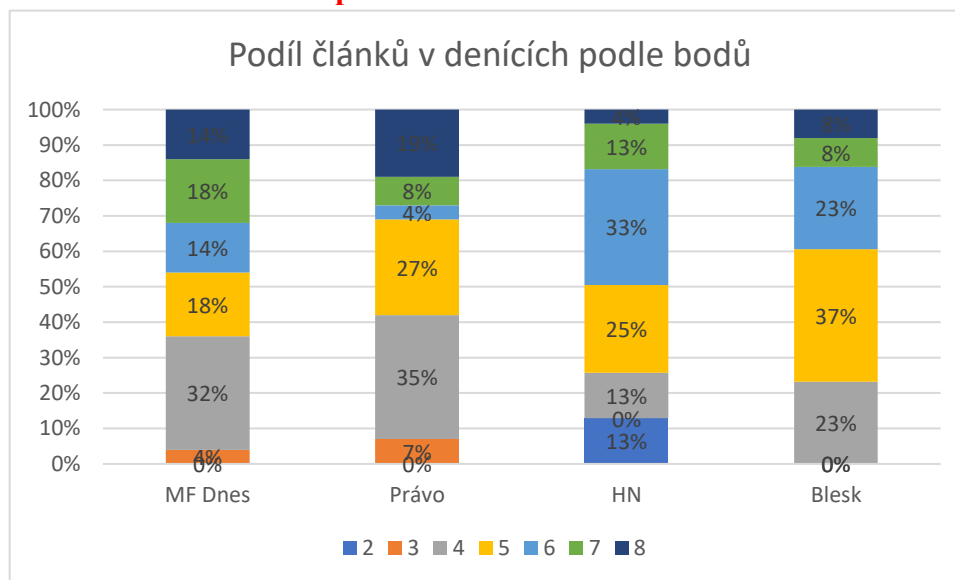
Tabulka 1. Bodování článků podle důležitosti

Deník/Body	2	3	4	5	6	7	8
MF Dnes	0	1	7	4	3	4	3
Právo	0	2	9	7	1	2	5
HN	3	0	3	6	8	3	1
Blesk	0	0	3	5	3	1	1
Celkem	3	3	22	22	15	10	10

Zdroj: autor

Z tabulky 1 je patrné, že naprostá většina vydaných zpravodajských článků je ohodnocena alespoň 4 body na základě metod hodnocení. Největší podíl zahrnují články ohodnocené 4, respektive 5 body.

Graf 7. Podíl článků v denících podle bodů

Zdroj: autor

V grafu vidíme, že v denících Mladá fronta Dnes a Právo byly nejvíce zastoupené články ohodnocené 4 body. V Hospodářských novinách to byly články ohodnocené 6 body a v deníku Blesk 5 body. Články ohodnocené 2 body se vyskytovaly pouze v Hospodářských

novinách, zatímco osmibodové články se objevily ve všech denících.

Tabulka 2. Průměrný počet bodů podle deníků

Deník	Průměrný počet bodů
MF Dnes	5,5
Právo	5,3
HN	5,2
Blesk	5,4

Zdroj: autor

Po vypočítání průměrného počtu bodů na škále důležitosti u zpravodajských článků ve zvolených denících lze říci, že největší důležitost přikládal článkům deník Mladá fronta Dnes. Následoval deník Blesk, Právo a Hospodářské noviny.

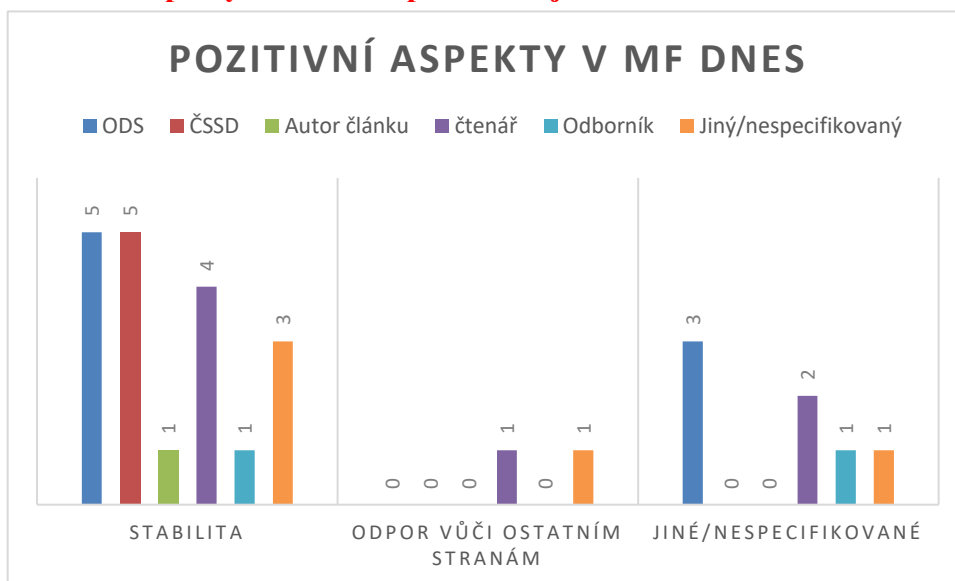
Na základě dat, které ukázaly, že deníky ve velké míře řadily články o Opoziční smlouvě na přední 3 strany svých vydání s vysokým počtem slov, lze potvrdit hypotézu 4, tedy, že média považovala Smlouvu za důležité téma.

4.4 Pozitivní aspekty Opoziční smlouvy

Další částí mého výzkumu byly jednotlivé aspekty uzavření Opoziční smlouvy, které se v člancích vyskytovaly. U těchto aspektů jsem vždy zaznamenal, zda byl zmíněn v pozitivní, neutrální, či negativní rovině, a zároveň, kdo byl jejich zdrojem.⁶ Pomocí toho jsem se snažil zachytit, jaká témata rezonovala v době přijetí Opoziční smlouvy. Následující grafy ukazují, které aspekty se objevovaly v člancích jednotlivých deníků napříč žánry. Zároveň ukazují, jaký zdroj ukázal na daný aspekt.

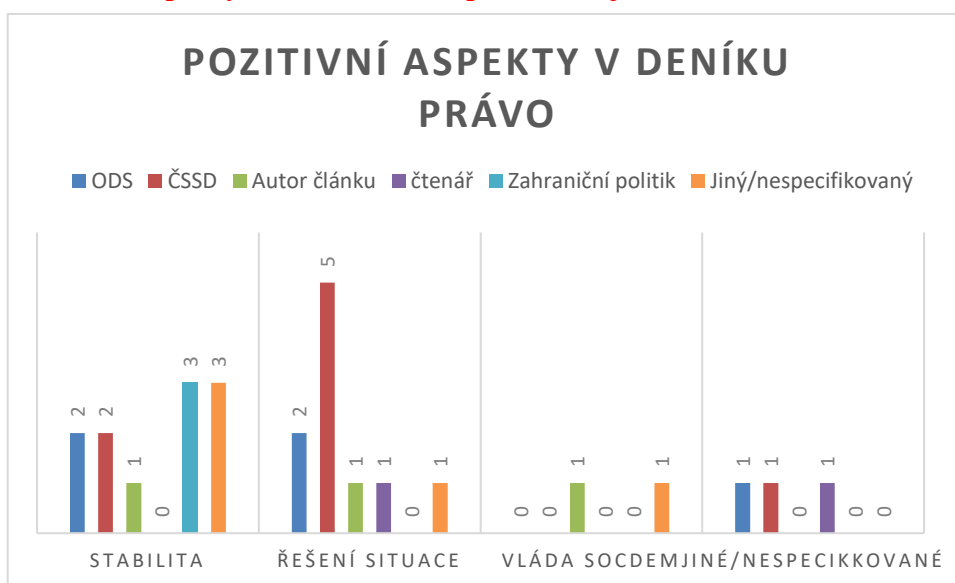
⁶ Číselné hodnoty reprezentují počet článků, ve kterých byl alespoň jednou zmíněn daný aspekt od daného zdroje.

Graf 8. Pozitivní aspekty v MF Dnes podle zdroje

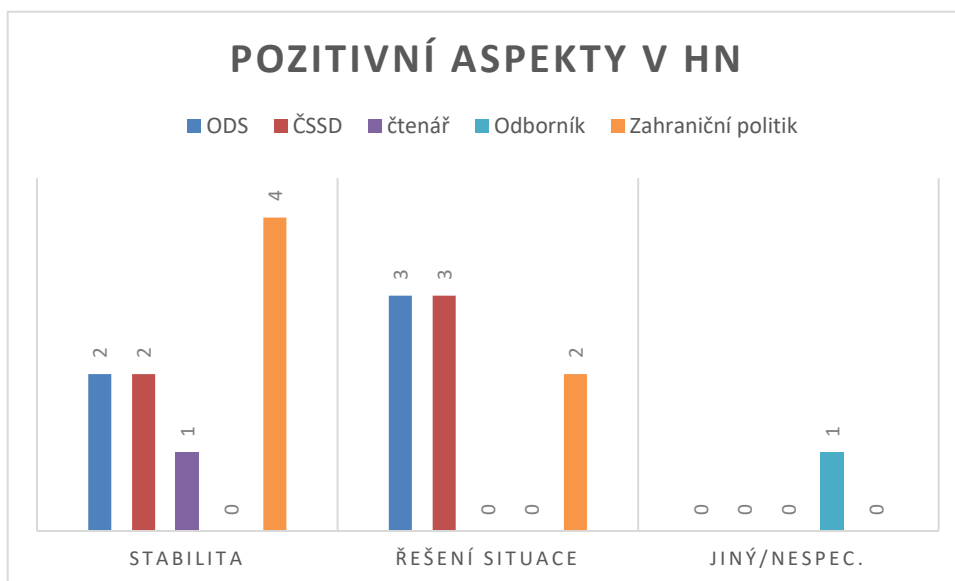
Zdroj: autor

Graf 9. Pozitivní aspekty v deníku Právo podle zdroje

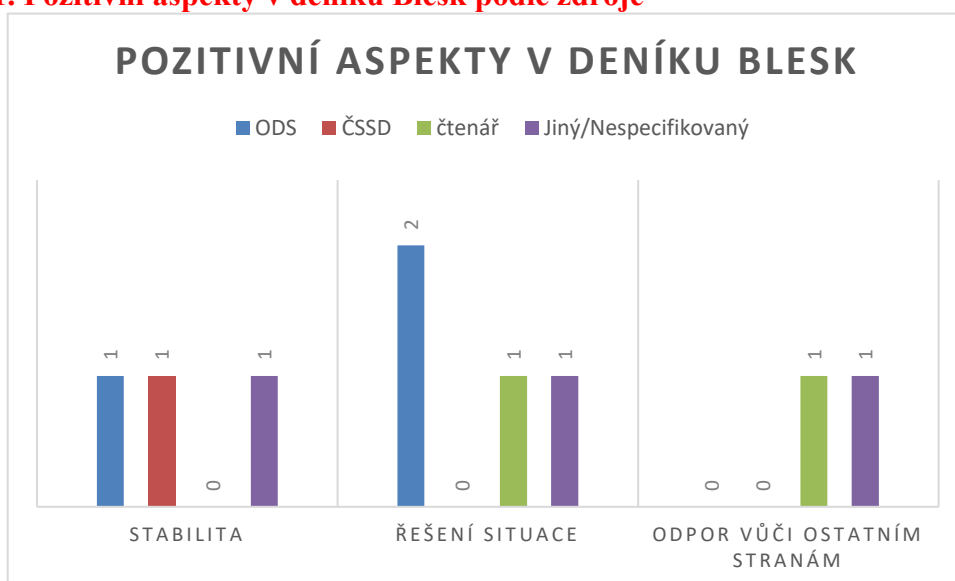
Zdroj: autor

Graf 10. Pozitivní aspekty v Hospodářských novinách podle zdroje

Zdroj: autor

Graf 11. Pozitivní aspekty v deníku Blesk podle zdroje

Zdroj: autor

Grafy 8–11 ukazují v kolika člancích byl daný aspekt alespoň jednou zmíněn daným zdrojem. Z grafů vyplývá, že aspektem, který se v člancích objevoval nejvíce, je stabilita. To odpovídá tomu, že Opoziční smlouva měla zajistit stabilní politické prostředí. V člancích na tento aspekt poukázaly zejména zdroje z Občanské demokratické strany a z České strany sociálně demokratické, tedy signatáři Opoziční smlouvy. Nejčastěji tak činili v člancích MF Dnes, shodně v 5 člancích. Taktéž někteří zahraniční politici poukázali na

stabilitu jako na pozitivní aspekt Opoziční smlouvy. Tyto výroky se objevovaly výrazněji v Hospodářských novinách. Z textů HN byla patrná snaha o zhodnocení, zda daná dohoda nenaruší ekonomickou transformaci země. Využívaly tak zahraniční zdroje k vyjádření. Stabilita se jako pozitivní aspekt vyskytuje taktéž u čtenářů. Ve velmi nízké úrovni se vyskytuje u autorů článků.

Dalším aspektem je řešení povolební situace. V článcích zaznívalo stanovisko, že uzavření Opoziční smlouvy bylo jediným a dobrým řešením výsledků voleb a povolebních vyjednávání. V deníku Mladá fronta Dnes se tento aspekt neobjevoval, zatímco ve zbylých denících byl výrazným prvkem. Opět na tento aspekt v pozitivní rovině upozorňovali zejména zdroje z ODS, ČSSD, zahraniční politici a v nižší míře čtenáři.

Jako pozitivní aspekt se v článcích objevilo i „vyšachování ostatních stran“, konkrétně KDU-ČSL a Unie svobody. Z řad čtenářů jsem zaznamenal i konkrétní odpor k osobě předsedy KDU-ČSL Josefu Luxovi.

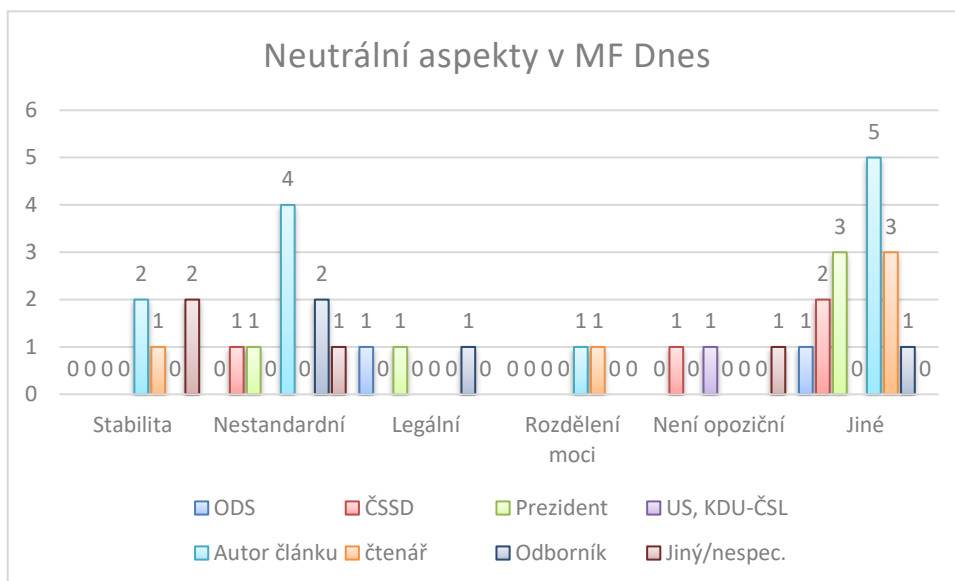
Za zmínku stojí, že v deníku Právo dva různé zdroje poukázaly na skutečnost, že vznikne vláda v čele s ČSSD jako na pozitivní jev. Jednou se tak stalo od samotného autora článku. To se dá přikládat levicovému zaměření deníku Právo.

Mezi zdroji pozitivních aspektů se ani jednou neobjevují představitelé stran KDU-ČSL a Unie svobody, ani prezident, či zdroj z prezidentské kanceláře.

4.5 Neutrální aspekty Opoziční smlouvy

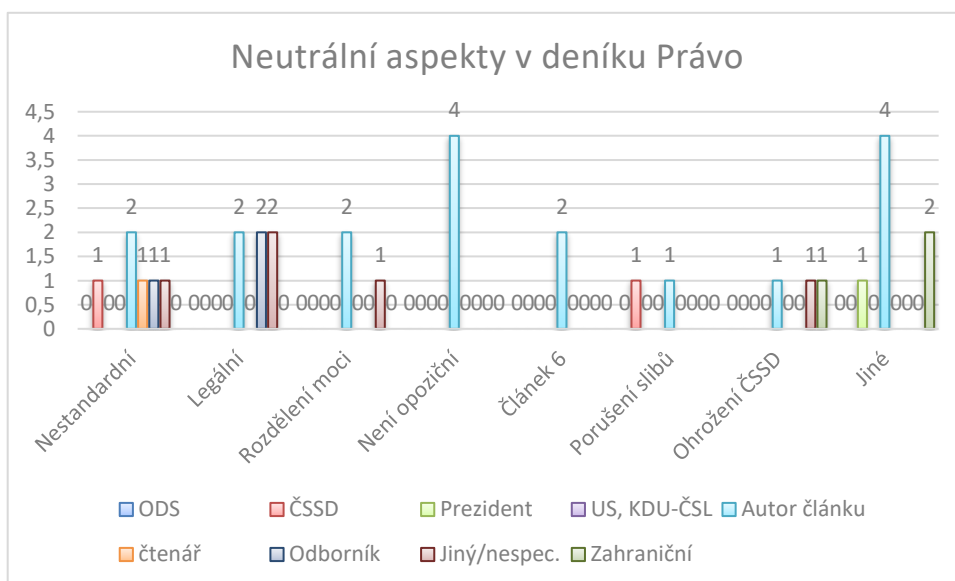
Grafy 12–15 ukazují aspekty, které byly zmiňovány v kontextu uzavření Opoziční smlouvy v jednotlivých denících v neutrálním vyznění. Jejich zdroj tedy nehodnotil, zda jde o pozitivní aspekt, či negativní.

Graf 12. Neutrální aspekty v deníku Mladá fronta Dnes podle zdroje

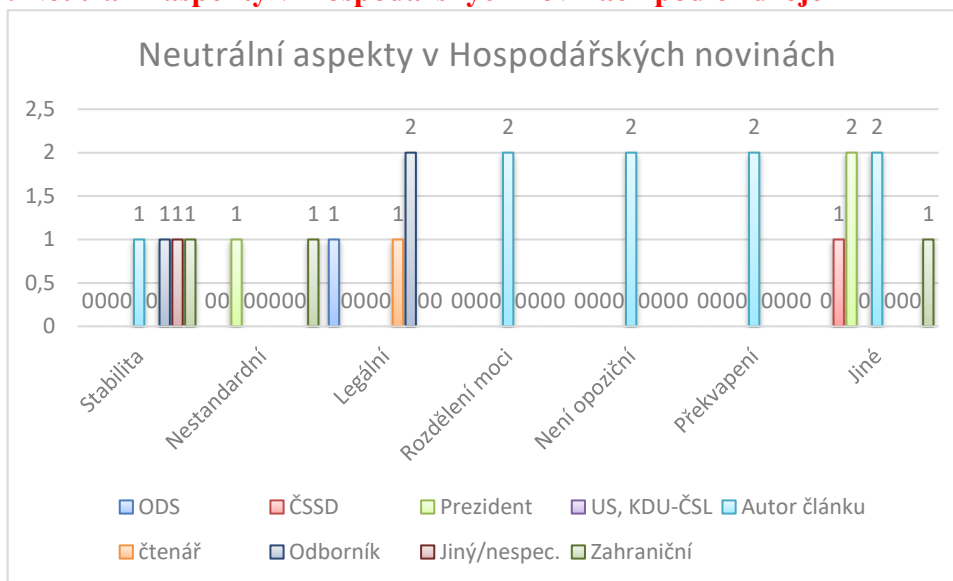
Zdroj: autor

Graf 13. Neutrální aspekty v deníku Právo podle zdroje

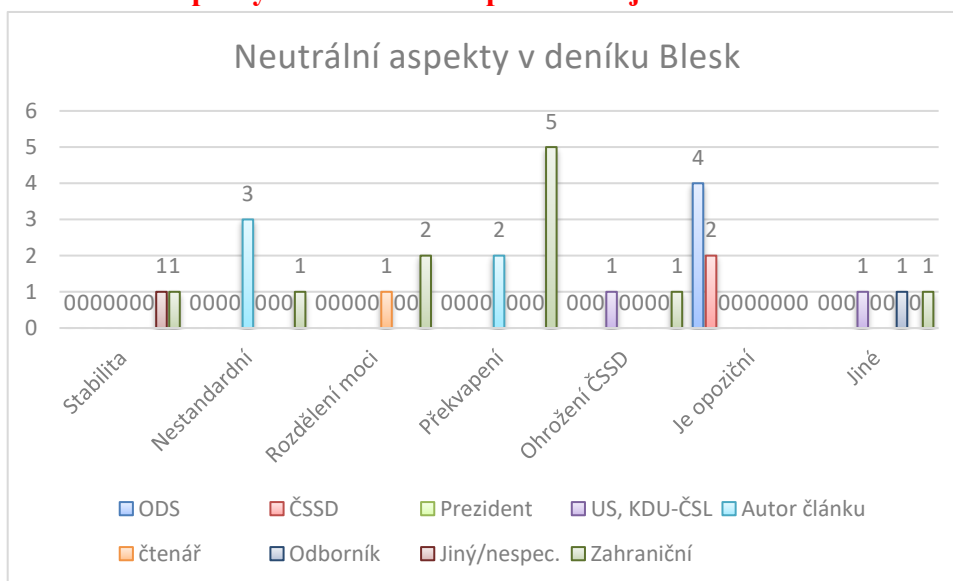
Zdroj: autor

Graf 14. Neutrální aspekty v Hospodářských novinách podle zdroje

Zdroj: autor

Graf 15. Neutrální aspekty v deníku Blesk podle zdroje

Zdroj: autor

V článcích vybraných deníků za zkoumané období se vyskytuje několik aspektů. Opět zde rezonuje aspekt stability, který je zmiňován od různých zdrojů. Mezi tyto zdroje ovšem nepatří ČSSD, ani ODS, jak tomu bylo v případě vyznění pozitivního. Dalším prvkem, který je hojně zmiňován, je skutečnost, že uzavření Opoziční smlouvy je prvkem nestandardním. Na tento aspekt upozorňují, s výjimkou Hospodářských novin, zejména samotní autoři článků.

Dalším jevem, který se objevuje, je poukázání na legalitu podepsaného dokumentu. Konstatování legality je odezvou na pochyby prezidenta Václava Havla a představitelů Unie

svobody a KDU-ČSL o tom, zda není Smlouva protiústavní. Ve všech denících se také objevuje aspekt rozdělení moci, tedy poukazování na to, že skutečným cílem Smlouvy je rozdělení moci mezi stranami ČSSD a ODS.

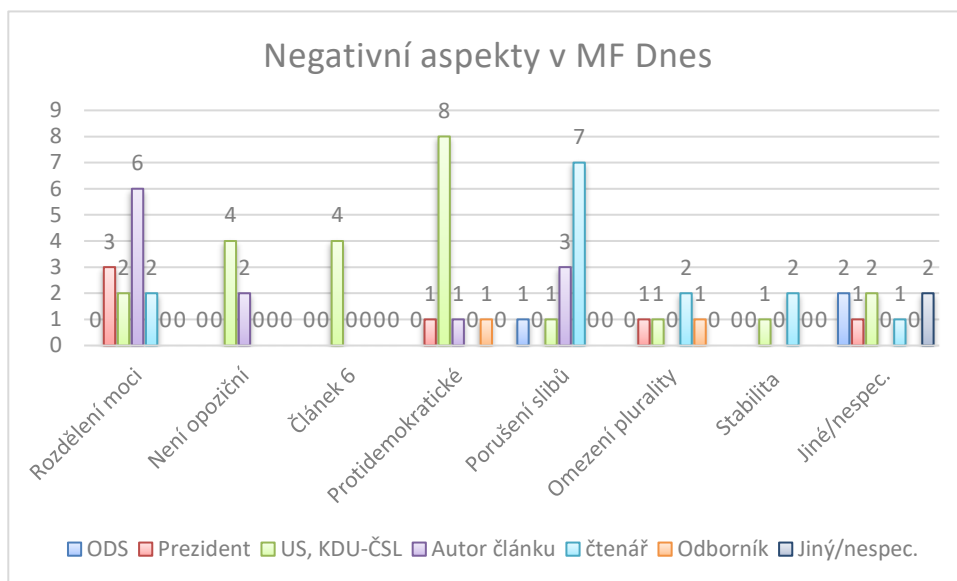
V denících MF Dnes, Právo a HN se objevuje konstatování, že Smlouva, která se nazývá opoziční, ve skutečnosti opoziční není a je prakticky koaliční dohodou. Zejména v deníku Právo tento aspekt často konstatovali autoři článků. Naproti tomu deník Blesk vydal několik článků, kde se vyskytuje konstatování, že Smlouva skutečně opoziční je. Zdrojem takového tvrzení jsou výhradně představitelé ODS a ČSSD, kteří reagují na kritiku ohledně nepřiznané koaliční spolupráce dvou největších stran.

Hospodářské noviny a deník Blesk vydaly několik článků, kde se objevuje aspekt překvapení. V deníku Blesk jsou zdrojem především zahraniční novináři. Deníky Mladá fronta Dnes, ani Právo naproti tomu překvapení nezmiňují. V denících Právo a Blesk se objevuje aspekt ohrožení ČSSD, tedy, že dohoda sociálních demokratů s ODS může straně uškodit. Absence tohoto aspektu u MF Dnes a HN se dá přičítat rozdílnému ideologickému zaměření jednotlivých deníků. Deník Právo v neutrálním vyznění jako jediný zmiňuje problematiku článku 6, kterým se opoziční strana zavazuje k nevyslovení nedůvěry. Taktéž tento deník jako jediný zmiňuje porušení předvolebních slibů, tedy, že představitelé stran ČSSD a ODS odstoupili od svých slibů z předvolební kampaně.

4.6 Negativní aspekty Opoziční smlouvy

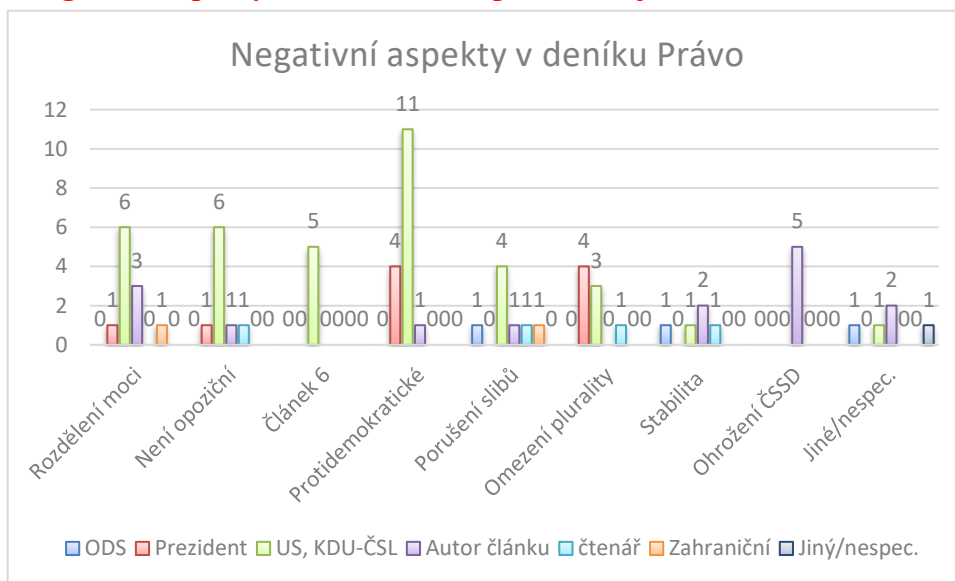
Následující grafy ilustrují aspekty, které byly zmiňovány v člancích vybraných deníků s negativním vyzněním. V grafech je vždy připojen zdroj hodnocení.

Graf 16. Negativní aspekty v Mladé frontě Dnes podle zdroje

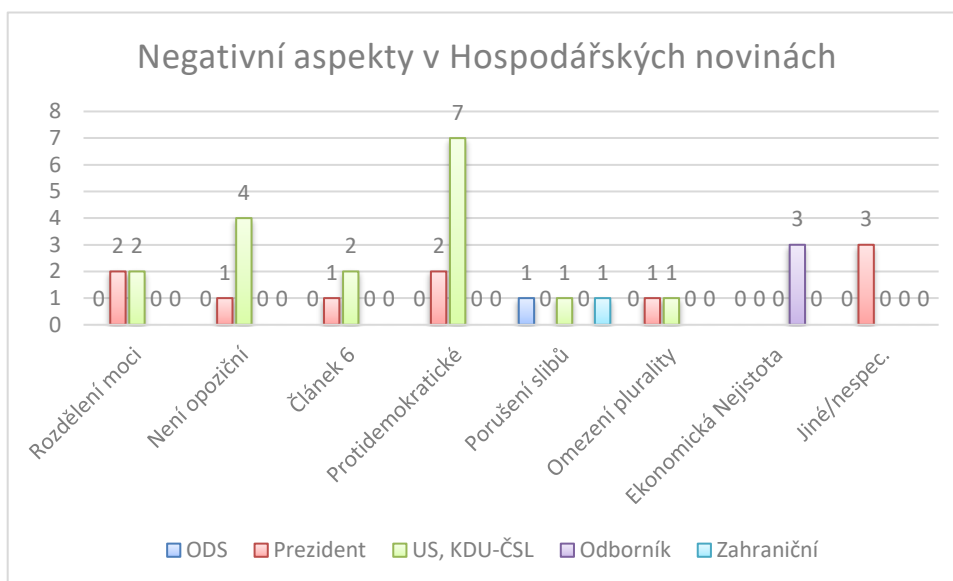
Zdroj: autor

Graf 17. Negativní aspekty v deníku Právo podle zdroje

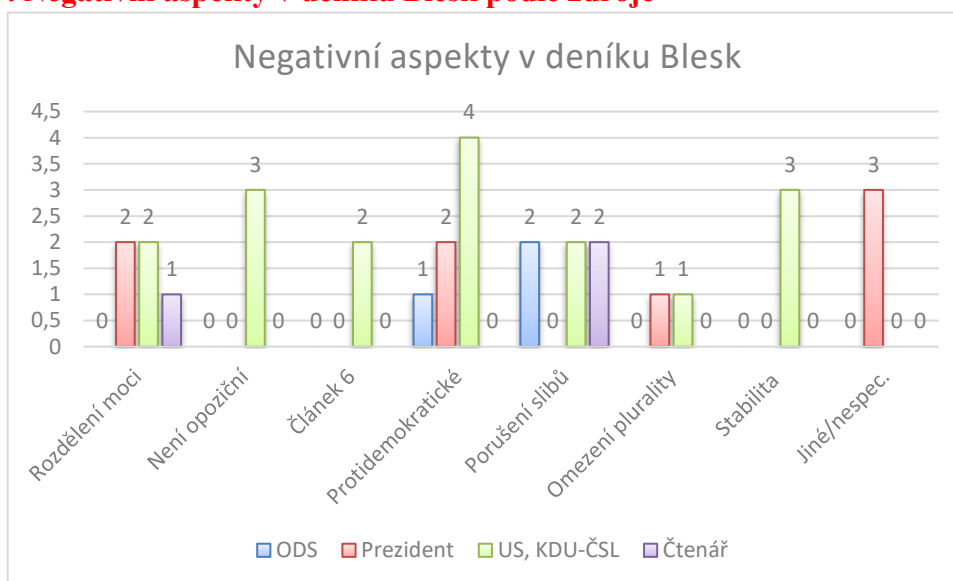
Zdroj: autor

Graf 18. Negativní aspekty v Hospodářských novinách podle zdroje

Zdroj: autor

Graf 19. Negativní aspekty v deníku Blesk podle zdroje

Zdroj: autor

Grafy 16–19 popisují aspekty Opoziční smlouvy, které se vyskytovaly ve vybraných článcích, seřazené podle zdroje. Prvním negativním aspektem, který se vyskytoval napříč všemi deníky, je rozdělení moci, tedy, že Opoziční smlouva byla uzavřena, aby si strany ČSSD a ODS účelově rozdělily moc ve státě. Zdrojem takového tvrzení byli často představitelé KDU-ČSL a Unie svobody spolu s prezidentem republiky, respektive lidmi z jeho kanceláře. U MF Dnes tato kritika výrazně zaznívala od samotných autorů článků.

Druhým aspektem, který se objevoval napříč deníky je myšlenka, že se ve

skutečnosti nejedná o dohodu opoziční, ale o koaliční spolupráci. Zdrojem této kritiky byli především představitelé stran KDU-ČSL a US. Od stejné skupiny zdrojů se ozývala i kritika článku 6 Opoziční smlouvy, který se stal prakticky jediným konkrétním ustanovením, jehož kritika se v člancích objevila.

V největším množství článků napříč deníky se objevila kritika „protidemokratičnosti“ nebo „protiústavnosti“ této Smlouvy. Zdrojem této kritiky byli opět zejména představitelé strana KDU-ČSL a Unie svobody. Kromě nich tato kritika zaznívala i od prezidenta republiky.

Ve všech denících se také objevila kritika založená na myšlence, že ODS a ČSSD uzavřením Opoziční smlouvy porušily předvolební sliby. Zejména v Mladé frontě Dnes se tento aspekt objevoval často v názorech čtenářů. Tento aspekt je v negativním vyznění zmíněn i od zdroje ODS. Představitelem tohoto zdroje je tehdejší člen ODS Bohdan Dvořák, který se rozhodl v reakci na uzavření Smlouvy ze strany odejít. Vedení ODS jeho krok podle jejich slov příliš nepřekvapil (JIK, čtk, 1998, s. 3).

Z řad KDU-ČSL, Unie svobody a prezidentské kanceláře zaznívala kritika uzavření Opoziční smlouvy kvůli možnému omezení plurality. V MF Dnes se tato kritika objevila i od čtenářů a odborníka. Kritika plyne z obavy, že by se dvě největší strany mohly pokusit změnit volební systém tak, aby si zajistily vládu i do budoucna a oslabilly menší strany (Daneš, 1998, s. 6). Ve všech denících kromě Hospodářských novin se taktéž objevovala kritika aspektu stability, tedy prvku, který zdroje z řad ODS a ČSSD zdůrazňovaly jako pozitivní. V kritice byla vypichována myšlenka proměnlivosti vládního prostředí jako důležité složky demokracie. Dle kritiků je tato složka deklarovanou stabilitou narušována.

Pouze v deníku Právo se objevuje aspekt ohrožení ČSSD. Zdrojem této myšlenky jsou ve všech 5 případech samotní autoři článku. Ti se obávají, že uzavřená dohoda v době ekonomické recese uškodí oblíbě ČSSD a její závislost na pravicové ODS ji výrazně oslabí. Skutečnost, že se tento aspekt objevuje výhradně v textech deníku Právo, navíc od autorů článků, lze přisuzovat levicovému ukotvení tohoto deníku.

Hospodářské noviny naproti tomu jako jediné zmiňují ohrožení ekonomickou nejistotou jako negativní aspekt. I tato skutečnost odpovídá zakotvení HN, které se soustředí na ekonomickou problematiku. Zdrojem těchto výroků ovšem nejsou autoři článků, ale oslovení odborníci.

4.7 Ověření hypotéz souvisejících s aspekty Opoziční smlouvy

Na základě přiložených grafů popisujících aspekty Opoziční smlouvy roztríděné podle zdrojů lze ověřit některé hypotézy definované v kapitole 3.1. Aspekt překvapení se nevyskytoval v žádném z článků v MF Dnes, ani deníku Právo. V HN se objevil ve dvou článcích. V deníku Blesk se objevoval výrazně více, nicméně zejména vzhledem k absenci v prvních dvou denících zamítám hypotézu 4.

Uzavření Opoziční smlouvy bylo z řad členů KDU-ČSL a Unie svobody kritizováno jako protidemokratické, či dokonce protiústavní ve všech denících. Právě tento aspekt se stal hlavním bodem kritiky těchto stran. Hypotézu 6 tak lze potvrdit.

Ve všech denících taktéž zazněla přímá kritika článku 6. Zdrojem kritiky byly členové KDU-ČSL a Unie svobody, v jednom případě i prezident. Jelikož se v článcích nevyskytovala kritika žádného jiného článku, lze potvrdit hypotézu 7.

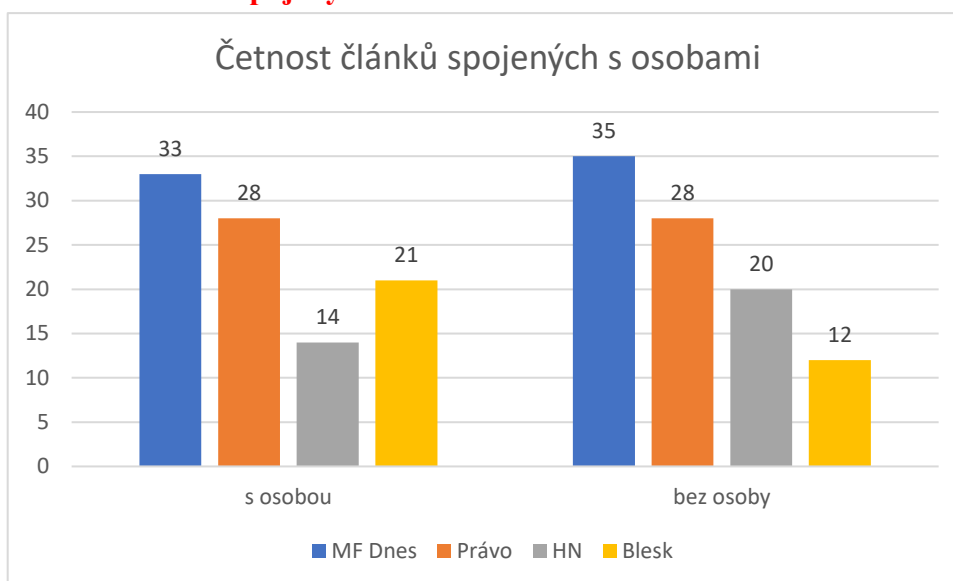
V denících Mladá fronta Dnes a Právo se objevovala kritika aspektů Opoziční smlouvy z řad autorů článků, zatímco v Hospodářských novinách a deníku Blesk nezazněla. Na základě této skutečnosti lze hypotézu 8 zamítnout. Za zmínku v této rovině stojí, že v deníku Právo zaznamenala nejvyšší četnost kritika autorů založená na tom, že uzavření Opoziční smlouvy poškodí ČSSD.

4.8 Personalizace Opoziční smlouvy

Grafy 20–22 ilustrují míru personalizace s jednotlivými osobami. U článků jsem zkoumal, zda je Opoziční smlouva spojena s konkrétními jmény osob.⁷ Četnost článků v jednotlivých denících byla následující.

⁷ Například „Klaus a Zeman se dohodli“ namísto „ODS a ČSSD se dohodly.“

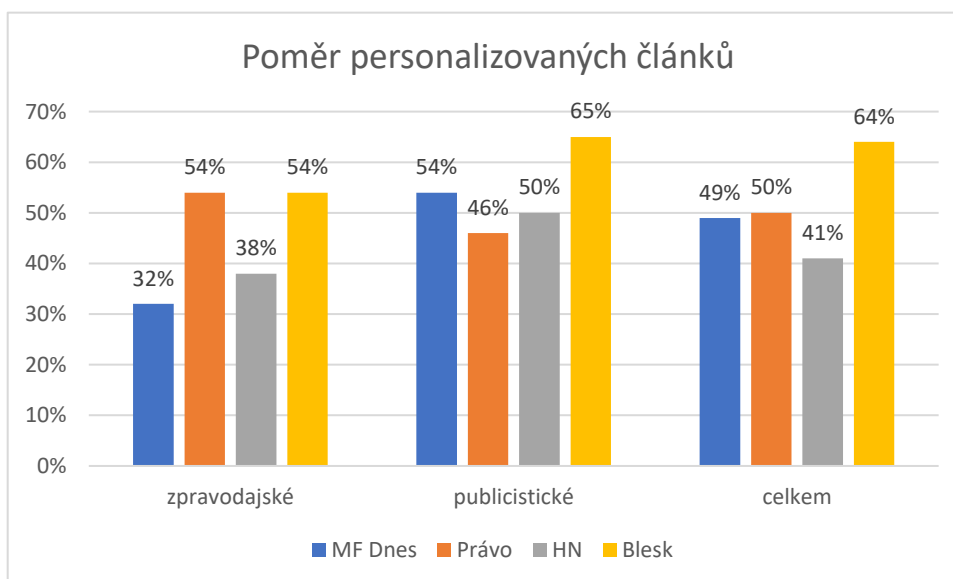
Graf 20. Četnost článků spojených s konkrétními osobami

Zdroj: autor

Nejvíce personalizovaných článků vyšlo v deníku Mladá fronta Dnes. Na druhém místě se umístil deník Právo. Třetí místo obsadil deník Blesk a nominálně nejnižší množství článků se objevilo v Hospodářských novinách.

Graf 21. Procentuální rozložení článků spojených s konkrétními osobami

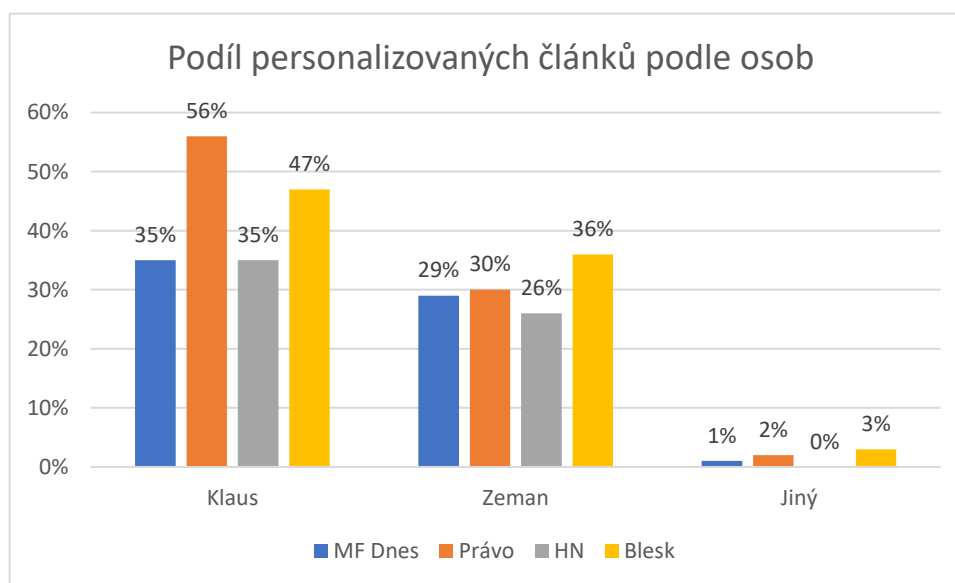
Zdroj: autor

Z grafu výše vyplývá, že největší poměr článků, kde se objevilo spojení Opoziční smlouvy s konkrétní osobou vyšel v deníku Blesk, celkem 64 %. To lze přikládat skutečnosti, že se jedná o bulvární médium, kde je důraz na personalizaci zpravidla vyšší. V MF Dnes a deníku Právo byl poměr personalizovaných a nepersonalizovaných článků prakticky vyrovnaný.

Nejnižší podíl článků spojených s osobou se objevil v Hospodářských novinách, celkem 41 %. Tento výsledek souvisí s nižší mírou publicistických článků v tomto médiu ve srovnání s MF Dnes a deníkem Právo. Ve všech médiích s výjimkou deníku Právo byl vyšší poměr článků s personalizací v publicistických člancích, oproti článkům zpravodajským.

Dále jsem se zabýval, s jakými konkrétními osobami byla Opoziční smlouva spojená. Následující graf ukazuje, v kolika procentech článků se vyskytovalo spojení dané osoby s Opoziční smlouvou.

Graf 22. Spojení konkrétní osoby s Opoziční smlouvou

Zdroj: autor

Z grafu 22 vyplývá, že v naprosté většině případů, kdy byla Opoziční smlouva spojená s konkrétní osobou, se jednalo o osoby předsedů ODS a ČSSD Václav Klause a Miloše Zemana. Jiné osoby se v člancích vyskytovaly pouze v marginálním množství případů.⁸ Ve všech denících byl častěji se Smlouvou spojován Václav Klaus. V deníku Právo byl rozdíl množství článků, které se Smlouvou spojovaly Klause a Zemana výrazný. Vzhledem k tomu, že deník Právo cílí na levicové voliče a v jeho člancích se objevovala kritika uzavření dohody, lze vyšší míru spojení s předsedou ODS přisuzovat právě levicovému zaměření deníku Právo.

Vzhledem k datům přiloženým výše, která ukazují, že s podpisem dohody byli spojováni takřka výlučně Václav Klaus a Miloš Zeman, a to v množství, které v průměru

⁸ Jednalo se o Miroslava Macka (ODS) a Vladimíra Špidlu (ČSSD).

překračuje 50 % všech vydaných článků, lze považovat hypotézu 5 za potvrzenou.

Závěr

Ve své práci jsem se zabýval Mediálním obrazem uzavření Opoziční smlouvy ve vybraných českých médiích. V teoretické části jsem pomocí odborné literatury nastínil problematiku mediální teorie a definoval některé relevantní pojmy, jako gatekeeping nebo agenda-setting. Zároveň jsem se věnoval významu médií ve společnosti a jejich vlivu na konstrukci reality. Cílem teoretické části bylo představit rámec, ve kterém se budu pohybovat a význam práce jako takové.

V analytické části jsem nejprve rozebral kontext událostí, které vedly k uzavření Smlouvy o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřené mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou, pro kterou se vžil název Opoziční smlouva. Zabýval jsem se zejména pádem vlády Václava Klause a předvolební kampaní, ve které se ODS a ČSSD vůči sobě stavěly do pozice protivníků. Taktéž jsem představil výsledky předčasných voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, které proběhly v červnu 1998. V neposlední řadě jsem za pomoci literatury stručně popsal události, které vedly k uzavření Smlouvy a představil jsem i samotný obsah.

Následně jsem na základě teoretických poznatků definoval 2 výzkumné otázky a 8 hypotéz. VO1 jsem formuloval takto: Jaká politická uskupení média favorizovala na sestavení vlády po ukončení voleb?

VO2 takto: Jakým způsobem média referovala o Opoziční smlouvě v době kolem jejího podpisu?

Poté jsem se věnoval samotné analýze článků v denících Mladá fronta Dnes, Právo, Hospodářské noviny a Blesk. Tyto deníky jsem vybral na základě jejich vysoké čtenosti v roce 1998 a rozlišnosti, co se týče ideologického ukotvení a vlastnických struktur. Články jsem rozdělil do dvou časových období. První období začínalo druhým dnem voleb, tedy 20. červnem 1998 a končilo 2. červencem 1998, což je den, kdy došlo ke zveřejnění jednání o dohodě mezi ODS a ČSSD. Druhé období začínalo prvním dnem po podepsání Opoziční smlouvy, tedy 10. červencem 1998 a končilo 20. srpnem, což je den po vyslovení důvěry menšinové vládě Miloše Zemana. Následně jsem popsal postup obsahové analýzy a kódování, které se v jednotlivých obdobích lišilo.

Další část jsem věnoval prezentaci získaných dat a jejich interpretaci. Zároveň jsem se snažil ověřit hypotézy, které jsem dříve formuloval.

H1: V období od 20.6. do 2.7. 1998 není dohoda mezi ODS a ČSSD považována za pravděpodobnou. Hypotézu 1 jsem na základě dat potvrdil. Povolební články považovaly

spolupráci dvou největších stran za pravděpodobnou jen v marginálním množství příkladů.

S tímto souvisí hypotéza 2: V období od 20.6. do 2.7. 1998 byly za pravděpodobné možnosti považovány sestavení vlády ČSSD, US a KDU-ČSL, nebo ODS, US a KDU-ČSL. I tuto hypotézu jsem na základě analýzy článků v daném období potvrdil. Spojení jednoho ze zmíněných uskupení tří stran bylo dominantně považováno za nejpravděpodobnější.

Hypotéza 3 byla formulována takto: Silným motivem podpisu Smlouvy je „překvapení.“ Tuto hypotézu jsem ověřoval na základě článků z druhého časového období. H3 jsem zamítnul, jelikož ve dvou denících se aspekt překvapení neobjevoval vůbec a výraznější byl pouze v deníku Blesk.

Hypotéza 4: Opoziční smlouva je deníky považována za důležité téma. Tuto hypotézu jsem zkoumal na základě definovaného indexu důležitosti, který bral v potaz rozmístění zpravodajských článků na stranách a počet slov. H4 jsem na základě dat potvrdil, jelikož se články umísťovaly na předních stranách a obsahovaly vysoký počet slov.

H5: Informace o Smlouvě jsou silně personalizovány osobami Miloše Zemana a Václava Klause. Tuto hypotézu jsem potvrdil. V článcích napříč žánry se spojení Smlouvy s těmito dvěma osobami vyskytovalo ve více než 50 % případů. Zároveň byli téměř jediní, kteří byli se Smlouvou jmenovitě spojováni.

H6: Od KDU-ČSL a Unie svobody je Opoziční smlouva kritizována jako „proti demokracii.“ I tuto hypotézu jsem potvrdil na základě vyznění jednotlivých aspektů Opoziční smlouvy roztríděného podle zdrojů. Zástupci KDU-ČSL a Unie svobody často zdůrazňovali, že uzavření Smlouvy je v rozporu s demokratickými zásadami.

H7: Nejkritizovanějším článkem Opoziční smlouvy je článek 6. Tuto hypotézu jsem také potvrdil. K potvrzení mě vedla skutečnost, že článek 6 byl jediným konkrétním článkem, jehož kritika se v médiích objevovala. Tato kritika se navíc objevila ve všech zkoumaných denících.

H8: Autoři článků deníku Právo jsou k Opoziční smlouvě nejméně kritičtí. Tuto hypotézu jsem nepotvrdil. Autoři článků v deníku Právo nezmiňovali ve svých textech negativní aspekty Smlouvy v menší míře. Je ovšem potřeba dodat, že v deníku Právo se na rozdíl od jiných deníků jako důvod kritiky objevovalo možné ohrožení a oslabení ČSSD. Zároveň byly články tohoto levicově orientovaného deníku nejsilněji spojeny s osobou Václava Klause.

Moje bakalářská práce zachytává atmosféru bezprostředně kolem uzavření Opoziční smlouvy, která bývá označována za jednu z nejkontroverznějších věcí v polistopadové

politice (Kopeček, 2015, s. 12). Pracuje se všeobecným očekáváním povolebního uspořádání a nastiňuje aspekty a myšlenky, které doprovázely její podpis. Pomocí analýzy článků taktéž zachytává reflexi Smlouvy od tehdejších politických i nepolitických představitelů.

Smlouva ihned po přijetí čelila různé kritice od řady různých zdrojů. Často zmiňovaným aspektem ve všech rovinách byla její nestandardnost. Její zastánci, především z řad signatářů Smlouvy, tedy ODS a ČSSD, naopak poukazovali na stabilitu, kterou má dokument poskytnout.

Jelikož je práce zaměřená na úzké časové období, zejména bezprostředně po podepsání Opoziční smlouvy, dá se na ni přirozeně navázat zkoumáním mediálního obrazu vlády Miloše Zemana, kterou umožnila právě tato dohoda, případně důsledků jejího uzavření. Taktéž se dá přistoupit ke zkoumání obrazu uzavření Opoziční smlouvy s ohledem na vývoj v čase, jelikož toto téma rezonuje v české společnosti do dnešního dne. V rámci politologie nebo sociologie lze hlouběji zkoumat i události, které uzavření Smlouvy předcházely s ohledem na určitou čerstvost, kterou se demokracie v tehdejší České republice stále vyznačovala. Věřím, že má práce bude cenným zdrojem informací v případných navazujících analýzách.

Summary

In my work, I focused on the Media image of the signing of the Opposition Agreement in selected Czech media. In the theoretical part, I outlined the issues of media theory using expert literature and defined some relevant concepts such as gatekeeping and agenda-setting. Additionally, I explored the significance of media in society and their influence on reality construction. The aim of the theoretical part was to provide a framework within which I would operate and to describe the significance of the work itself.

In the analytical part, I first analyzed the context of events leading to the signing of the Agreement on the Creation of a Stable Political Environment in the Czech Republic between the Czech Social Democratic Party and the Civic Democratic Party, commonly referred to as the Opposition Agreement. I particularly examined the fall of Václav Klaus's government and the pre-election campaign, during which the ODS and ČSSD positioned themselves as opponents. I also presented the results of the early elections to the Chamber of Deputies of the Parliament of the Czech Republic, which took place in June 1998. Lastly, with the help of literature, I briefly described the events leading to the conclusion of the agreement and presented its content.

Subsequently, based on theoretical knowledge, I formulated 2 research questions and 8 hypotheses. The first research question (RQ1) was formulated as follows: Which political groupings did the media favor in forming the government after the elections? RQ2 was formulated as follows: How did the media report on the Opposition Agreement around the time of its signing?

Then I analyzed articles in the newspapers *Mladá fronta Dnes*, *Právo*, *Hospodářské noviny*, and *Blesk*. I selected these newspapers based on their high readership in 1998 and their diversity in terms of ideological orientation and ownership structure. I divided the articles into two time periods.

Next, I presented the acquired data and their interpretation, while attempting to verify the hypotheses I had formulated earlier.

H1: During the period from June 20 to July 2, 1998, the agreement between the ODS and ČSSD was not considered probable. I confirmed Hypothesis 1 based on the data. Post-election articles considered the cooperation between the two largest parties to be probable only in a marginal number of examples.

H2: During the period from June 20 to July 2, 1998, the possibilities of forming a government by ČSSD, US, and KDU-ČSL, or ODS, US, and KDU-ČSL were considered

probable. I confirmed this hypothesis based on the analysis of articles in that period.

H3: An aspect strongly associated with the signing of the Agreement is "surprise." I rejected this hypothesis based on articles from the second time period.

H4: The Opposition Agreement is considered an important topic by newspapers. I confirmed this hypothesis based on the defined importance index, which took into account the distribution of news articles on the pages and the number of words.

H5: Information about the Agreement is strongly personalized by Miloš Zeman and Václav Klaus. I confirmed this hypothesis.

H6: The agreement is criticized by KDU-ČSL and US as "anti-democratic." I confirmed this hypothesis based on the tone of individual aspects of the Agreement sorted by sources.

H7: The most criticized article of the agreement is Article 6. I also confirmed this hypothesis.

H8: Authors of articles in *Právo* are the least critical of the Agreement. I did not confirm this hypothesis.

My bachelor's thesis captures the atmosphere immediately surrounding the signing of the Opposition Agreement, which is often referred to as one of the most controversial issues in post-November politics. It works with the general expectation of post-election arrangements and outlines the aspects and ideas that accompanied its conclusion. Through the analysis of articles, it also captures the reflection of the Agreement by political and non-political figures at the time.

Immediately after its adoption, the agreement faced various criticisms from a variety of sources. Its non-standard nature was often mentioned in all spheres. Its proponents, especially from the ranks of the signatories of the Agreement, namely the ODS and ČSSD, on the other hand, pointed to the stability the Agreement was supposed to provide.

Since the work focuses on a narrow time frame, particularly immediately after the signing of the agreement, it can naturally be followed by an examination of the media portrayal of Miloš Zeman's government, facilitated by the Opposition Agreement, or the consequences of the conclusion of the Opposition Agreement. Additionally, it is possible to approach the portrayal of the Opposition Agreement with regard to its evolution over time, as this topic resonates in Czech society to this day. In the fields of political science or sociology, one can delve deeper into the events preceding the conclusion of the Agreement, considering the freshness that democracy still exhibited in the Czech Republic at that time.

I believe my work will be a valuable source of information for any subsequent analyses.

Použitá literatura

Abccr.cz [online]. [cit. 2024-04-15]. Dostupné z: <https://www.abccr.cz/overovana-data/periodicky-tisk/>

BERGER, Peter L. a LUCKMANN, Thomas. *Sociální konstrukce reality: pojednání o sociologii vědění*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1999. ISBN 80-85959-46-1.

BURTON, Graeme. *Úvod do studia médií*. Studium (Barrister & Principal). Brno: Barrister & Principal, 2001. ISBN 80-85947-67-6.

ČTK, zaz. *Doleva, nebo s Klausem. Před 20 lety ČSSD podepsala opoziční smlouvu s ODS*. In: idnes.cz [online]. 9. 7. 2018 [cit. 2024-04-24]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/opozicni-smlouva-20-let-od-vyroci-podpisu-milos-zeman-vaclav-klaus-cssd-ods.A180704_122836_domaci_zaz

DANEŠ, Martin. Na nestandardní politickou situaci platí jenom nestandardní politické řešení. Online. *Mladá fronta Dnes*. 1998, s. 6. ISSN 1210-1168. [cit. 2024-04-24].

GALLO, Roman. Vítězná ČSSD vůbec nemusí být v nové vládě. Online. *Mladá fronta Dnes*. 1998, s. 2. ISSN 1210-1168. [cit. 2024-04-24].

GERBNER, George. *Toward a General Model of Communication*. Audio Visual Communication Review, 4(3), 171–199. dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/30218421>.

HARTL, Jan; HABERLOVÁ, Věra a HUK, Jaroslav. *Česká společnost 1998*. Praha: Management Press, 1999. ISBN 80-7261-001-5.

HVÍŽĎALA, Karel. *Proč byla Opoziční smlouva nestandardní*. In: plus.rozhlas.cz [online]. 10. 7. 2018 [cit. 2024-03-20]. Dostupné z: <https://plus.rozhlas.cz/karel-hvizdala-proc-byla-opozicni-smlouva-nestandardni-7563299>

Institut politického marketingu. *Kampaň k volbám do Poslanecké sněmovny 1998*. Slovník politického marketingu. 2015. [cit. 2024-03-20] Dostupné na <https://politickymarketing.com/glossary/kampan-k-volbam-poslanecke-snemovny-1998>.

JANOWITZ, Morris. *The Study of Mass Communication*. In: MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.

JIK, Čtk. *Dvořáka znechutil postup ODS a dal straně sbohem*. Online. *Mladá fronta Dnes*.

- 1998, s. 3. ISSN 1210-1168. [cit. 2024-04-24].
- JIRÁK, Jan a KÖPPLOVÁ, Barbara. *Masová média*. 2., přepracované vydání. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0743-6.
- KAISER, Daniel. *Prezident: Václav Havel 1990-2003*. Praha: Paseka, 2014. ISBN 978-80-7432-518-2.
- KOPEČEK, Lubomír. *Deformace demokracie?: opoziční smlouva a česká politika v letech 1998-2002*. Brno: Barrister & Principal, 2015. ISBN 978-80-7485-031-8.
- KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1578-3.
- KUBÍK, Jiří a CHUNDELA, Tomáš. Zeman teď může sestavit už jen jednobarevnou vládu. Online. *Mladá fronta Dnes*. 1998, s. 2. ISSN 1210-1168. [cit. 2024-04-24].
- KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. Přeložil Štěpánka KUDRNÁČOVÁ, přeložil Milan ŠMÍD. Praha: Karolinum, 1995. ISBN 80-7184-134-X."
- LASWELL, Harold. *The Structure and Function of Communication Society*. In: BRYSON, Lyman. *The Communication Ideas*. New York: Harper, s. 32-51.
- LEWIN, Kurt. *Channels of Group Life*. In: REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- MCCOMBS, Maxwell. E. a SHAW, Donald. L. *The Agenda-Setting Function of Mass Media*. *The Public Opinion Quarterly*, 36(2), 176–187. 1972. dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2747787>
- MCNAIR, Brian. *Sociologie žurnalistiky*. Přeložil Hana ANTONÍNOVÁ. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-840-6.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.
- PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.
- REIFOVÁ, Irena. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál, 2004. ISBN 80-7178-926-7.
- ŘEHÁKOVÁ, Blanka. Předčasné volby 1998: Volební chování různých skupin voličů. *Sociologický časopis*. 1999, roč. 1999, č. 35, s. 311-334. ISSN 0038-0288.

SEDLÁKOVÁ, Renáta. *Výzkum médií: nejužívanější metody a techniky*. Žurnalistika a komunikace. Praha: Grada, 2014. ISBN 978-80-247-3568-9.

SCHULZ, Winfried a REIFOVÁ, Irena. *Analýza obsahu mediálních sdělení*. 3., nezměn. vyd. Přeložil Barbara KÖPPLOVÁ. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-1980-4.

SHOEMAKER, Pamela J. a REESE, Stephen D. *Mediating the Message: Theories of Influence on Mass Media Content* (2nd ed.). New York: Longman. 1996. dostupné z: <https://chinhghia.com/mediating-the-message.pdf>

SHOEMAKER, Pamela J. *A New Gatekeeping Model*. In: TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

ŠVANDA, Pavel. *Neklid v Česku: straníci, nestraníci a nadstraníci*. Politika a společnost. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2001. ISBN 80-85959-81-X.

TABERY, Erik. *Vládeme, nerušit: opoziční smlouva a její dědictví*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-446-8.

THOMAS, William I. *Person und Sozialverhalten*. In: KRAUS, Jiří. *Jazyk v proměnách komunikačních médií*. V Praze: Karolinum, 2008. ISBN 978-80-246-1578-3.

TRAMPOTA, Tomáš. *Zpravodajství*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-096-8.

TRAMPOTA, Tomáš a VOJTĚCHOVSKÁ, Martina. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál, 2010. ISBN 978-80-7367-683-4.

TRENAMAN, Joseph S. M. a MCQUAIL, Denis. *Television and the Political Image*. London: Methuen. In: MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 4., rozš. a přeprac. vyd. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-574-5.

WESTLEY, Bruce H. a MACLEAN, Malcolm S. *A Conceptual Model for Communications Research*. *Audio Visual Communication Review*, 3(1), 3–12. 1955. dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/30216728>

WHITE, David M. *The Gate Keeper: A Case Study in the Selection of News*. *Journalism Quarterly*. 1950. dostupné z: <https://www.aejmc.org/home/wp-content/uploads/2012/09/Journalism-Quarterly-1950-White-383-90.pdf>

WRIGHT, Charles. R. *Functional Analysis and Mass Communication*. *The Public Opinion Quarterly*, 24(4), 605–620. 1960. dostupné z: <http://www.jstor.org/stable/2746529>

ZEMAN, Miloš. *Jak jsem se mýlil v politice*. Praha: Ottovo nakladatelství, 2005. ISBN 80-7360-260-1.

Seznam tabulek a grafů

Tabulka 1. Bodování článků podle důležitosti

Tabulka 2. Průměrný počet bodů podle deníků

Graf 1. Články o možném vládním uskupení

Graf 2. Pravděpodobná koalice podle vyznění článku

Graf 3. Rozložení příklonu k jednotlivým variantám uskupení

Graf 4. Četnost článků o Opoziční smlouvě ve vybraném období

Graf 5. Procentuální rozložení článků podle žánrů

Graf 6. Rozložení zpravodajských článků podle stran

Graf 7. Podíl článků v denících podle bodů

Graf 8. Pozitivní aspekty v MF Dnes podle zdroje

Graf 9. Pozitivní aspekty v deníku Právo podle zdroje

Graf 10. Pozitivní aspekty v Hospodářských novinách podle zdroje

Graf 11. Pozitivní aspekty v deníku Blesk podle zdroje

Graf 12. Neutrální aspekty v deníku Mladá fronta Dnes podle zdroje

Graf 13. Neutrální aspekty v deníku Právo podle zdroje

Graf 14. Neutrální aspekty v Hospodářských novinách podle zdroje

Graf 15. Neutrální aspekty v deníku Blesk podle zdroje

Graf 16. Negativní aspekty v Mladé frontě Dnes podle zdroje

Graf 17. Negativní aspekty v deníku Právo podle zdroje

Graf 18. Negativní aspekty v Hospodářských novinách podle zdroje

Graf 19. Negativní aspekty v deníku Blesk podle zdroje

Graf 20. Četnost článků spojených s konkrétními osobami

Graf 21. Procentuální rozložení článků spojených s konkrétními osobami

Graf 22. Spojení konkrétní osoby s Opoziční smlouvou

Seznam příloh

Příloha č. 1: Smlouva o vytvoření stabilního politického prostředí v České republice uzavřená mezi Českou stranou sociálně demokratickou a Občanskou demokratickou stranou (smlouva)

Příloha č. 2: Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR 1998 (tabulka)

Příloha č. 3: Seznam novin v ČR podle nákladu (tabulka)

Příloha č. 4: Teze bakalářské práce (teze)